

P. N.

Ker je 11. zvezek zaradi večjega obsega in močnejšega papirja presegel težo 50 gramov, za katero znaša poštnina 2 kr., pošilja podpisano založništvo vkupno 11. in 12. zvezek „Narodne biblioteke“, da prihrani neprijemno visoko poštnino, kar naj poštovano občinstvo blagovoljno uvaži.

Zajedno javlja podpisano založništvo, da je razposlalo ta dva zvezka vsim dosedanjim naročnikom in prosi, da oni gg. naročniki, kateri naročbe še niso ponovili, blagovolijo skoro naročnino poslati, ali pa, ako jih ni volja dalje vzprejemati Biblioteke, vrniti poslana zvezka.

Z odličnim poštovanjem

J. Krajec.

NARODNA

BIBLIOTEKA

Povest.

Za kruhom.

Poslovenil
P. Miklavec.

Vabilo na naročbo.

Z najstjim zvezčičem začenjamo izdajati drugo serijo „Narodne biblioteke“.

V pozivu, kateri smo objavili v prvem zvezčiči, označili smo kot zadačo našega podjetja, da podamo P. T. občinstvu lepega in koristnega čitanja za kolikor moči nizko ceno, da po tem potu pomagamo izobraženju in prosveti naroda brez razlike stanu in starosti.

Da je bilo naše podjetje umestno in koristno, ter da smo ž njim zadostili živi potrebi, o tem se je soglasno izrazilo vse novinarstvo slovensko. Da je pa izdajateljstvo tudi održalo, kar je obečalo, pričajo nam jednako priznanja večine javnih glasil slovenskih.

To priznanje daje podpisanej knjigarni pogum, da nadaljuje svoj zbornik. V to zvrho pridobila si je podpisana knjigarna pravico ponatisniti „Babico“, obraze iz življenja na kmetih, katere je spisala slavna česka pisateljica Božena Němcová, a poslovenil naš pesnik na glasu France Cegnar. V tej seriji začeli bomo izdavati dela Andrejčkovega Jože. Gotovih imamo tudi nekaj prevodov in izvirnih spisov in sicer javljamo radostno, da pripravlja gosp. profesor Trdina, čegar „Verske bajke“ so dosegle po pravici velik uspeh, izviren spis za našo biblioteko.

Poziva se tedaj P. T. občinstvo, da se odzove z obilno naročbo na

drugo serijo.

Naročba iznaša za 10 zvezčičev, kakor do sedaj 1 gld. 50 kr. Najpriprostejši način naročbe je, da se dpošlje podpisanemu založništvu naročnina po poštni nakaznici;

potem dpošilja založništvo naročniku zvez-
 čiće poštnine proste. Sicer pa se dobiva
Narodna biblioteka tudi posredo-
 vanjem vsake knjigarne ter se prodaje
 tudi vsak zvezčič posebej po 15 kr.

Konečno javljamo, da ima založništvo
 še veliko število vsih v prvej seriji izišlih
 zvezkov na razpolaganje po znani ceni.

Do sedaj so izšla le-ta dela :

1. snop. : Čbelica. I. bukvice. *Kastelic.*
2. " " II. " "
3. " " III. " "
4. " **V gorskem zakotji**, povest, *A. Koder.*
5. " Čbelica. IV. bukvice. *Kastelic.*
6. " " V. " "
7. " **Krvna osveta**, povest, posl. *F. Mirovčkov.*
- 8, 9. " **Nesrečnica**, povest, poslovenil *I. P.*
10. " **Koliščina in stepe**, posl. *Fr. Cegnar.*
11. " **Za kruhom**, povest, posl. *P. Miklavec.*

Za kruhom.

POVEST.

Poljski spisal

H. SIENKIEWICZ.

Poslovenil

P. MIKLAVEC.

J. Rindlicher

Novomesto 1884.

Natisnil in založil J. Krajec.

IN 203000 3053

I.

Na morji. — Premišljevanje. — Burja. — Izkrcaje.

Na širokih valovih atlantskega morja gugal se je nemški parnik „Blücher“, plavajoč iz Hamburga v Novi-Jork.

Četiri dneve je bil vže na poti in pred dvema se je bil premeknil mimo zelenih bregov Irske ter došel na plano. Raz krova, kolikor je okó doledati zamoglo, bila je opaziti sedaj samo zelena in sivkasta raván, razkrojena v brazde in ogone, tú a tam močno razklana, ponekde penasta a v daljavi čedalje temnejša, zlivajoča se z obzorjem, pokritim z belimi oblaki.

Senca tih oblakov padala je ponekde tudi na vodo, na čije bisernej gladini se je jasno odbijalo črno teló parnika. Ta brod, obrnjen sè svojim rileem k zapadu, dvigal se je hipoma na valovih, brzo spet padal v globino, kakor bi tonol; včasih je izginol izpred očij, érez trenotek po-

vznašal se zopet na hrbtu balvana, gugaje se takó, da mu je bilo dno videti, ter šel naprej. Vál je plaval k njemu in on proti válu, rezaje ga sè svojimi prsi na dvoje. In za brodom podil se je, kakor velikanski gad, prod penaste vode; nekoliko rac je letalo za krmilom, prevračaje kozle v ozračji in cvileč kakor poljske čajke.

Veter je bil ugoden. Brod je plaval s polovico pare, ostalo gonilno moč so nadomestovala jadra. Vreme je postajalo čedalje lepše. Ponekde mej pretrganimi oblaki bilo je videti kosove modrega neba, ki so svojo podobo neprestano menjali. Od časa, ko je „Blücher“ zapustil hamburško pristanišče, vel je veter neprestano, dasitudi brez burje; veter je pihal k zapadu in le včasih ponchaval: takrat pak so upadala jadra z lopotom, da bi se črez trenotek zopet napela kakor labudove prsi. Mornarji, oblečeni v tesne platnene jopiče, vlekli so vrv dolnjega droga, nahajajočega se na velikem jamboru, tožno kričaje pri tem delu: „Ho-ho-o!“ Gibali so se in delali po taktu svoje pesni, kateri spev je prekidavalo žvižganje krmarjevih piščalek in težko sopenje dimnika, izbruhajočega iz sebe cèle oblake ali le zgolj kolesa črnega dima.

Porabivši ugodno vreme, izrojili so se vsi potniki na krov. Na zadnjem oddelku parnika bilo je videti črne plašče in klobuke potnikov prve vrste; spredaj pak so se gnjetli raznobarvni zastopniki izselnikov, vozečih se pod krovom. Nekateri njih so sedeli na klopéh in pušili iz kratkih pip, drugi so polegali in zopet drugi podpirali se ob naslonjala na brodu, ter gledali doli v vodo.

Bilo je tudi nekoliko žen z deteti v naročji, in s kositreno, k pasu privezano posódo; nekoliko mladih ljudij šetalo se je po brodu, od rilea tja do pomostja. Jedva so se vzdržavali na nogah, ter neprestano se opotekali. Ti mladiči so peli: „Wo ist das deutsche Vaterland?!“ in mislili morda, da ta svoj „Vaterland“ vže nikdar več ne vidijo; vkljub temu pa jim veselje ni prošlo raz čela. Mej vsemi ljudmi na brodu je dvoje bilo najžalostnejših in kakor od ostalih odločenih: postaren možak in mlada deklina. Oba ne znajoča besedice nemški sta bila v resnici osamljena mej timi ptujimi ljudmi. Kdo sta bila? — Vsakdo od nas bi to na prvi pogled uganol: — iz kmetov poljskih.

Kmet se je imenoval Lovro Toporek in deklina Marica bila je njegova hči. Vozila sta se

v Ameriko in stoprv denes prvokrat si drznola stopiti na krov. Na njunih, bolezen razodevajočih obrazih izražal se je strah in čudenje ob jednom. Polna začudenja gledala sta svoje sopotnike, na mornarje, brod, močno sopeči dimnik in mogočne morske valove, čijih pene so pršale na brodov rob. Nista govorila mej sabo, ker si nista drznola. Lovro držal je z jedno roko ograjo, z drugo pa kapo, kajti bal se je, da mu je veter ne bi odnesel z glave. Marica pak se je držala očeta in kolikorkrat se je brod silneje nagnol, tolikokrat se je stisnola tesneje k njemu, ter vzkliknola natihoma od strahu. Črez nekaj časa pretrgal je stari molk:

„Marica!“

„Kaj je?“

„Vidiš?“

„Vidim!“

„In se čudiš?“

„Čudim.“

Pa več se je bala, nego čudila in stari Toporek isto takó. Na srečo so se valovi manjšali, veter je ponehaval in skozi otožne oblake je prisijalo solnce. Ko sta v gledala „ljubljeni solnčice,“ lajšše jima je postalo pri sreci, ker po-

mišljala sta, da je „ono prav tako, kakor v Lipnici.“ Bilo jima je tu vse novo in neznano, samo le-ta solnčni žar, ta goreča in iskreča kroglja zdela se jima je kot stara prijateljica in čuvarica.

V tem času se je morje čim dalje tim bolje upokojevalo, črez nekaj časa so upala jadra in raz visokega pomostja se je začula kapitanova piščal, na katero znamenje so hiteli mornarji jadra zvijati.

Pogled na té ljudi, viseče kakor v ozračji nad propastjo, napolnil je Toporka in Marico z novim začudenjem.

„Naši fantje bi tega ne premogli,“ rekel je stari.

„Kamor ti Nemci splezajo, splezal bi tudi Jakob,“ odgovorila je Marica.

„Kateri Jakob? Sobkov?“

„Kaj še Sobkov. Smolják pravim, konjar.“

„Brhek mladeneč, toda ti si ga iz glave izbij !

Kaj je mari njemu záte in tebi zanj. Ti ideš v Ameriko, postaneš tam gospá, a on ostane konjar, kakor je sedaj.“

„On ima tudi zemljišče . . .“

„Ima, toda v Lipnici.“

Marica ni rekla besedice več, pomišljala je samo, da kar je komu namenjeno, to ga ne mine

in pri tem je globoko vzdihnola. Mej tem pa so bila jadra zvitá in namesto njih je začel parostroj z dvojno silo grebsti vodo, da se je ves brod pri tem drdranji stresal. Gunganje pak je skoro povsem prenehalo. V daljavi je bilo videti morje tiho in prozorno. Izpod krova prihajali so neprestano novi potniki na palubo (krov): dni-narji, nemški kmetje in postopači iz raznih pomorskih mest, ki so potovali v Ameriko, ne da bi iskali tam dela, nego sreče; nastala je na krovu prava gnječa, in Lovro z Marico, da ne bi delala napotja, sela sta raje na gromado vrvij, zloženih v kotu poleg parnikovega rílea.

„Oče! Se li bodeva še dolgo vozila po vodi?“ vprašala je Marica.

„Kaj jaz vé m?! Kogar koli tú povprašaš, nobeden ti po kristjanski ne odgovorí.“

„A kakó se bodeva pak v Ameriki razgovarjala?“

„Ali nama niso rekli, da je vže céla množica tam naših ljudij?“

„Oče!“

„Kaj?“

„Cudite se, ali ne čudite, toda to mi verjemite, da je bilo v Lipnici vsekako boljše!“

„Da bi vendar ne marnala zastonj.“

Ali črez trenutek je Lovro, kakor bi govoril sam seboj, dodal:

„Naj se zgodi božja volja!“

Devi so se zalile sè solzami oči, in oba sta počela misliti na Lipnico. Lovro je premišljeval, zbog česa je šel v Ameriko in kakó se je zgodilo, da je šel. Kakó se je zgodilo? Preteklo je nemara vže pol leta, ko so mu vjeli kravo v detelji. Gospodar, ki jo je zajel, je zahteval tri rublje za škodo. Lovro jih ni hotel dati. Stvar dojde pred sod. Tožba se je vlekla. Poškodovani gospodar ni zahteval vže samo dotične vsote za kravo, nego tudi stroške za njeno preživljenje, ki so sè vsakim dnevom rasli. Lovro se je upiral, ker mu je bilo žal denarja. Na tožbo samo vže ni malo potrošil, a vsa stvar se je le vlekla in vlekla. Stroški so neprestano rasli. Naposled je Lovro izgubil pravdo. Sama krava ga je toliko stala, Bog znaj koliko, in ker ni imel s čim plačati, vzeli so mu še konja, njega pa zarad upornosti obsodili v zapor. Toporek se je vil kakor gad, kajti ravnokar je došla žetev, toraj so bile roke in vprežna živina za delo potrebne. Zapoznil se je z vožnjo, pa je začelo deževati, pridelki

so mu začeli v snopji cimiti in rasti, in domišljeval si je, da vsled jedine škode na detelji ga zadene revščina, ker je videl, koliko ga je to stalo denarja, pridelkov in živine, in da bode nemara treba kmalu po žetvi zemljo grizti sè svojo hčerjo, ali pak bodeta prisiljena iti beračit.

Ker je pa bil popreje na trdnih nogah in se mu je dobro godilo, prevzela ga je sedaj grozna obupnost in začel je pijančevati. V krčmi se je sèšel z Nemcem, ki je po vaséh kupoval lan in pri tem izvabljal ljudi za morje. Nемеc mu je pripovedoval čuda in novosti o Ameriki. Zemlje je obetal zastonj toliko, kolikor je v vsej Lipnici ni bilo, in sicer z lesom in travniki, da so ubogemu kmetu kar od radosti oči žarele. Verjel je in zopet ne verjel — a Nemcu je pomagal tudi žid krčmar, rekoč, da tam vlada daje vsakemu toliko zemlje, „kolikor je kdo lahko obdeluje.“ Žid je to vedel od svojega sinovca. Nемеc je kazal tudi denarje, kakoršnih niti kmetiško niti gospodsko okó nikder ni videlo. Pregovarjali so kmeta takó dolgo, da so ga konči pregovorili. Zakaj naj bi tudi tukaj ostajal? Za eno škodo je izgubil toliko, da bi si lahko za to vže hlapca vzdrževal. Ima mari še dalje gledati svoje ugono-

bljenje? Ima-li vzeti v roko palico in peti poleg cerkve: „Sveta nebeška Gospá angeljska!“ Ne, iz tega ne bo nič, je pomišljaj; udaril je Nemcu v roko, svoje stvari do svetega Mihaela poprodal, vzal hčer in se podal sedaj na pot v Ameriko.

Toda potovanje mu se ni dopadalo takó, kakor je pričakoval. V Hamburgu so ju pripravili ob mnogo denarja in tukaj na ladiji se je bilo treba voziti v skupnej kajuti pod krovom. Guganje broda in preširno morje ni dobro vpljivalo na nju. Nobeden nju ni razumel in tudi ona nikogar. Ravnali so ž njima, lekor z nekako robo; suvali ju, kakor poleg ceste ležéč kamen; gospodje Nemci uganjali so norčije ž njim in Marico. Opoldne, ko so se vsi gnjetli s posodjem ké kuharju, odrivali so ju do konca, da sta skoro vže mrla od gladu. V kratkem, slabo se jima je godilo na tem brodu, kder sta bila osamljena mej tujinci. Mimo božjega varstva nista čutila nad seboj družega. Oče sam je pred dekletom svoje občutke skrival, pomikal čapko z ene strani na drugo, veleval vsaki čas čuditi se Marici, in tudi sam se je čudil vsemu, a zaupal ni nikomur. Včasih ga je prevzela celó bojazen, da more-

biti ti „poganje,“ — kakor je svoje sovrstnike imenoval — dajo obá v vodo vreči, da bodo nemara hoteli, da bi svojo véro izpremenil, ali podpisal nekak papir, da celó cyrograf!

Parnik sam, ki je noč in dan hitel naprej po morskeji gladini, ter tresel se, bučal, penil vodo, oddihaval se kakor zmaj in vlekel za seboj po noči céli prod ognjenih isker, dozdeval se mu je kot pošast nezaupna in močno nevarna. Otročja bojazen mu je stiskala sreé, kar pa je svojeji hčeri pazno prikrival; kajti ta poljski kmet, odtrgan od očetovskega ognjišča, bil je sedaj pravi otrok, nevedoč si svetovati, zavisen jedino le od previdnosti božje. Vse kar je videl in kar ga je obdajalo, ni se zamoglo urediti v skrbij polnej glavi in kaj čuda toraj, da mu je sedaj, ko je sedel tú na gromadi vrvi, sklonila se ta glava pod bremenom težke negotovosti in od žalosti upadala. Morski vetrič igral mu je krog ušes in ponavljal mu neprestano besedo: „Lipnica, Lipnica!“ ter zažvižgal véasih takó, kakor so žvižgale lipniške piščalke; a solnce ga je povpraševalo: „Kakó se imaš, Lovro? bilo sem v Lipnici —“ Toda parnik je brodil vodo čedalje močnejše in dimnik oddihaval se vedno

hitrejše in glasnejše — kakor dva zlobna duhova, ki sta ga vlekla dalje in dalje od Lipnice.

V tem času so plavale v duši Marice druge misli in drugi vzpomini; plavali takó, kot oni peneči vodni prod za parnikom, in kakor one race za krmilom. Vzpominjala se je, kakó je v jeseni pozno na večer, ne dolgo pred odhodom, šla k vodnjaku v Lipnici po vode. Prve zvezde so vže zamigljale na nebu, a ona je vlekla vedro in pela: „Janko je konje napajal a Katka vodo zajemala“ — in bilo jej je pri tem takó tesno, kakor lastovki, ki še pred odletom žalostno žvrgoli... Pa se je začulo od črnega lesa sem žvižganje in Jakob Smoljak, konjar, dajal jej je znamenje, da vidi, kakó se vedro prigiblje, in da tudi kmalu prižene s paše. V tem je nekaj zadonelo, on je prijahal, skočil raz žrebea, strel svetel šopek in kar jej je takrat pripovedoval, na to se je sedaj vzpominjala, kot na kako harmonično pesen. Zatisnola je oči in zdelo se jej je, da jej Smoljá kvnovič šepeta s tresočim se glasom:

„Ker si je tvoj oče tako izmislil, tudi jaz izstopim iz službe, bajtico prodam, zemljišče prodam in pojdem... Marica moja...“ je šepetal k njej

— „kder bodeš ti, tja tudi jaz kakor žrjav po zraku poletim, kakor raka po vodi priplavam, kakor zlati prstan se po cesti potočim in najdem tebe, jedino! Kaj bi mi bil ta svet brez tebe?! Kamor se ti obrneš, tja pojdem tudi jaz, kar se s teboj zgodi, zgodi se tudi z menoj; jedno je nama življenje in jedna smrt; a kakor sem ti tú nad to hladno vodo obetal, naj mi samo Bog odpusti, ako te jaz kdaj zapustim, Marica moja jedina!“ — Vzpominjaje se téh besed, videla je Marica tudi óni vodnjak in veliki rudečkasti mesec nad lesom, dà, tudi Jakoba je videla kakor živega pred očmi. V tih mislih je našla veliko olajšanje in tolažbo. Jakob je bil drzen fant, in zato je verjela, da izvrši, kar je rekel. Ah! Želela bi si sedaj samo, da bi bil sedaj tukaj — pri njej — in da bi ž njo vred poslušal ta morski šum. Ž njim bi bilo tú veselejše in mirnejše, ker on se nikogar ni bal in svetovati si je znal vselej in povsodi. „Kaj dela sedaj v Lipnici, ko je moral tam vže prvi sneg zapasti? Pošel je morda sè sekiro v roci v les po drva, ali morda konje oskrbuje, ali so ga znabiti od dvora sè sanmi kam poslali, ali nemara posekuje les za stavbo? Kje je sedaj on, moj prisrčni?“

In pri teh vzpominih je videla deklina v duhu Lipnico povsem táko, kakoršna je v resnici bila, škripajoči sneg na potih, rumeno zarjo mej črnimi vejami brezlistnatih dreves, četo vran kro-kajočih in poletajočih od lesa v vas, dim, valeč se iz dimnikov nakvišku, zamrzneno vedro pri vod-njaku in v daljavi rumen in sè snegom zasut gaj.

Hej! kde je ona sedaj! kam jo je očetova volja privedla?! V daljavi, kar je bilo z očesom dogledati, je povsodi le voda in voda, zelene brazde in penasti ogoni in na teh neizmernih vodnih poljanah samo ta jedini brod, kakor zablo-dela ptica; nebo zgoraj, puščava spodaj, velik šum in kakor plač valóv in togovanje vetrov: a tam pred brodom je nemara deveta dežela, najbrže vže kraj sveta.

Siromašni Jakob! Ali mari pogodiš pot za njo, mari poletiš kakor sokol po zraku, poplavaš kakor riba preko vode, ali misliš tudi ti na njo v Lipnici?

Solnce se je polagoma nagibalo k zatonu in zapadalo v morje. Na čarobnih valovih razgr-nol se je široki pròd solnčnih žarkov, zažaril kakor tekoče zlato, izpremenil se, zalesketal, zablíšcal, vzplapolel in naposled preminol nekde v daljavi.

Parnik, ki je bil baš k temu ognjenemu žaru priplaval, podil je — kakor se je dozdevalo — pred seboj begajoče solnce. Dim, valeč se iz dimnika, je zarudel, jadra in vrvi so postale rudečkaste, mornarji so začeli peti, in mej tem se je krog solnčnih žarkov neprestano manjšal in čedalje niže nagibal v zaton. Črez kratko je bila nad valovi le polovica solnca, potem samo še poslednji žarki in konečno se je po celem zapadu razlila jedina velika zarja, ter ni bilo možno razločiti v tem ognju, kde se konča svetloba valov in kde se začenja nebó; ozračje in voda sta se jednako navzela svetlobe, ki je počasi ugaševala; morje je šumelo z velikim, toda prijetnim šepetom, tako, kakor bi molilo svojo večerno molitev . . .

V takem trenutku zadobiva človeška duša krila, česar se ima vzpominjati, pomni, kar je ljubila, ljubi strastno in goreče, k čemur teži, k temu letí. Lovro in Marica vzpoznala sta vže tudi sedaj, da čeprav ju je parnik odnašal kakor veter opalo listje, vender njiju rodno drevo ni tam, kamor sta namenjena, nego óndi, od koder sta odhajala. Zemlja Poljska, ta zemlja plodovita, razcvetajoča se kakor laneno polje, vsa z drevjem zarasla, sè slamnatimi strehami

pokrita, polna lok od trave zelenih in leskečih se od napeljane vode, polna štrkov, lastavie, križev ob cestah, belih dvorov v sredi lip, ona je zemlja, kder rogato kapo k nogam pokladajo ter pozdravljajo: „Hvaljen bodi Jezus Krístus!“ na kar se odgovarja „na veke vekov“; ona je zemlja velmožna, ona mati najslajša, ona takó častitljiva in ljubljena nad vse druge na svetu! Zatoraj, kar njuno kmetiško sreé popreje ni čutilo, to je čutilo sedaj. Lovro je snel kapo z glave; svitloba zapadajočega solnea mu je padala na osivele vlasi, misel njegova je delovala; ubožec, celó vedel ni, kakó bi imel povedati Marici to, kar je čutil... Naposled je rekel: „Marica, dozdeva se mi, kakor bi bila pustila nekaj tam za morjem.“

„Najina sreča in ljubezen je tam ostala...“ odgovorila je tiho deklina, ter dvignola pri tem oči kakor k molitvi.

Mej tem se je stemnilo: popotniki so polagoma odhajali raz krova, toda na parniku je bilo gibanje nenavadno živo. Po krasnem solnčnem zahodu ne biva noč vedno mirna in vsled tega so se neprestano glasile piščalke mornarskih poveljnikov a mornarji so snemali jadra. Zadnji rudečkasti žar je bil vže ugasnol na morji, in ob jednom

jela se je dvigati megla iz vode; zvezde so zamigljale na nebu in brzo zopet izginole. Megla je postajala vsak hip gostejša, zakrivala nebo, obzorje, dà, tudi samotni parnik. Le dimnik je bil še videti in poleg njega stoječi jambor; postave mornarjev so začenjale biti jednake sencam. Jedno uro pozneje zagrnolo se je vse v belkasto meglo, celó tista svetilnica, ki so jo obesili na jambor in iskre, ki so pršile iz dimnika. Parnik se skoro ni gibal. Človek bi dejal, da so valovi oslabeledi in se razlili pod težo megle.

Noč je bila v resnici nekako slepa in tiha. Naglo v sredi té tišine začul se je iz najdaljnješe brezkrainosti obzorja čudovit trušč. Šum je bil nalik težkemu sopenju ogromnih prsij, ki se je čedalje bolj približevalo. Včasih se je dozdevalo, kakor bi nekdo v tej temoti klical, potem so se zopet oglasili celi zbori glasov še v daljavi, a vsi so doneli neizmerno žalostno, jokajoče. Ti glasovi so dohajali iz temote in daljave k brodu.

Mornarji, ko zaslišijo táke glasove, govore, da burja kliče vetrove iz pekla.

Glasovi in povelja so postajali čedalje resnobnejši. Kapitan, oblečen v lakiran plašč, stal je na vzvišenem mostu, častnik pa je zavzel svoj

navadni prostor pred osvetljenim kompasom. Na krovu vže ni bilo nobenega potnika več. Tudi Lovro in Marica sta bila vstopila v vkupno kajuto pod krovom. Tu je bilo vse tiho. Svetloba svetilnic pritrjenih k vrlo nizkemu stropu, je turobno razsvetljevala notranje prostore in skupine izselnikov, sedečih tú poleg svojih ležišč pri steni. Kajuta je bila prostrana, če tudi, kakor vsi prostori četrte vrste sploh, neprijetna. Strop se je vezal skoro z obočjem broda, zato so bile tam postelje, oddeljene jedna od druge s preprogami, bolj duplu podobne nego posteljam — sploh je ves prostor izgledal kakor ogromna pivnica. Zrak v njej je bil ves zaduhel od posmoljenega platna in brodskih vrvij, od morske vode in vlage. Kde bi se tú iskala primera s krasnimi prostori prvega razreda?! Vožnja, naj bi tudi trajala le kaka dva tedna, otruje v takih prostorih pljuče z nezdravim zrakom, obličje se pokrije z nabuhlo bledico, da, često se tam prime človeka tudi škorbut.

Lovro in njegova hči sta bila danes stoprv četvrti dan na potu, ali kdor bi bil primerjal lipniško Marico zdravo, polnega, rudečega lica, sè sedanjo shujšano in skoro bolno, ta je več ne bi poznal. Stari Lovro sam je orumenel, kakor

vosek, kajti prve dni nista šla na krov. Mislila sta, da ne smeta. Sploh kakó bi tudi vedela, kaj se smé in kaj ne? Bala sta se skoraj ganoti, kamo li oditi od svojih culj! Sedela sta toraj pri njih, in ne le samo ona, takó so sedeli vsi. S takimi culjami izselnikov bila je zasuta vsa kajuta, kar je še bolj pomnoževalo nje nered in turoben izgled. Pernice, obleka, hrana, različno orodje in kositreno posodje — to vse je bilo razmetano v večjih in manjših kupih po vsem podu. Tu in tam so sedeli na njih izselniki, skoro sami Nemci. Jedni so žvekali tobak, drugi pušili iz pip in klobčiči dima so se odbijali ob nizki strop, skupljaje se tam v dolga povesma ter zakrivali svetlobo svetilnic. Nekoliko otrok je tam po kotéh jokalo, toda navadno živo gibanje je prenehalo, kajti megla je navdala vse z nekako žalostjo, bojaznijo in nemirom. Skušenejši izselniki so vedeli, da grozi burja, dà, nikomur vže ni bilo več tajno, da se bliža nevarnost in morebiti celó — smrt . . .

Lovro in Marica nista zamogla nič gotovega izvedeti, premda je bilo dobro slišati, kadar so se dveri v kajuto odprle, óne grozne glasove iz daljave vedno bolj in bolj se bližajoče. Sedela

sta obá v kotu kajute na najvišjem prostoru blizu brodnega rilea. Tú je bilo guganje prav občutljivo in zato so nju ostali sopotniki semkaj porinoli. Stari se je hranil s kruhom, še lipniškem, a deklina, ki ni rada lenušila, spletala si je na noč vlasi.

Črez nekaj časa vzbudilo je splošno molčanje, pretrgano le po otročjem joku, tudi v njima začudenje.

„Kaj da denes Nemci takó tiho sedé?“ vprašala je Marica.

„Kaj jaz vé?!“ odgovoril je po svoje navadi Lovro. „Morda imajo denes kak praznik ali kaj . . .“

V tem se je parnik stresel tako silno, kakor da se je grozno ustrašil. Kositrena posoda ležeča naokrog je žalostno zažvenkljala, žar v svetilnicah je poskočil in močeneje zabliskal, in neliko prestrašenih glasov je jelo popraševati:

„Kaj je to? Kaj je to?“

Toda nihče ni odgovoril. Drugi stres še močnejši od prvega, potresel je zopet parnik, njegov rilee se je naglo dvignol in prav tak hitro padel — ob jednem pa so tudi valovi vdarili v okroglo oknice ob strani.

„Burja se bliža!“ šepetala je Marica s prestrašenim glasom.

Mej tem je zašumelo nekaj okrog parnika, kakor od vetra vihrajoč gozd, zavreščalo takó, kakor bi četa volkov začela tuliti. Vihar se je zaletel jedenkrat, dvakrat, položil brod na stran, zavrtil ga naokrog, porinol ga nakvišku in zopet potisnil v propad. Verige so počele rožljati, kositreno posodje, povezki kovčegi in orodje kotljalo je po podu, valjaje se iz jednega kota v drugi. Nekoliko ljudij je palo na tla, perje iz pernic je počelo letati po zraku, in steklovina v svetilnicah je žalostno zvonila.

Razlegal se je šum, praskot, pljuskanje vode, prelivajoče se črez krov, škripanje broda, krik žen in plač dece; nastalo je tekanje za culjami, a v sredi tega meteža in mešanice bil je slišati le presunljiv žvižeg piščalek in večasi tudi topotanje mornarjev, tekajočih po gornjem krovu.

„O, gospá Čenstohovska!“ šepetala je Marica.

Brodov rillec, v katerem sta bila obá nameščena, dvigal se je brzo nakvišku, a hipoma spet kakor blazen padal v globino. Vkljub temu, da sta se držala klopí, gnjetlo ju je vendar takó, da sta večkrat udarila ob steno. Hrum valov na-

stajal je neprestano večji in škripanje je postalo takó presunljivo, da se je človeku zdelo, da se morajo tramovi in deske vsak čas polomiti.

„Drži se, Marica!“ kričal je Lovro, da bi preupil piš burje, toda strah mu je brzo stisnil grlo — njemu in drugim. Otroci so prenehali plakati, žene prestale kričati, prsa vsih so se oddihovale nenavadno hitro in roke, kakor brez moči, držale se raznih nepremičnih predmetov.

Besnost burje je čim dalje tim huje rasla. Elementi so se razjarili, megla se je združila s tmino, mrak z vodo, vihar s peno; valovi so glasno udarjali ob brod kakor stréli topov in metali ga na desno in na levo, od oblakov nebá do globočine morske. Včasih se je penasti greben nakopičenih valóv prelil črez vso dolžino broda in ogromno množstvo vode je vrelo s prestrašnim šumom.

Oljnate svetilnice v kajuti so začele ugaševati. Temnelo se je čedalje huje, a Lovretu in Marici se je dozdevalo, da se je približala vže temota smrti.

„Marica!“ pričel je govoriti kmet s pretrganim glasom, ker mu je manjkalo odduška, „Marica, odpusti mi, da sem te vzel seboj v to

pogubo. Vže se nama približuje zadnja ura. Nič več ne bodeva sè svojimi grešnimi očmi svetá gledala. Ne zamoreva se izpovedati, brez poslednjega pomaziljenja bodeva morala umreti . . . Niti v zemlji ne bodeva pokopana, nego iz vode bodeva morala stopiti pred strašno poslednjo sodbo . . .“

In ko je takó govoril, vzpoznala je Marica, da ni več rešitve. Razne misli so jej letale po glavi in v duši je nekaj klicalo: „Jakob, moj dragi Jakob! me li slišiš ti v Lipnici!“ Trpka žalost jej je stisnola srécé, da je pričela glasno jokati. Njen plač se je čul po kajuti, ko je vse naokrog molčalo, kakor tarnanje za umirajočimi. Nekdo je zaklical tam v kotu: „Still!“ — toda utihnil takó urno, kot bi se bil ustrašil odmeva vlastnega glasú. Mej tem je vnovič palo steklo svetilnice na tlá ter luč ugasnola. Postalo je še temnejše. Ljudje so se zgrnoli v jeden kot, da bi bili bližje skupaj. Strašna tihota je vladala povsodi, ko se je naglo v sredi té tišine začul glas Lovreta: „Kyrie elejson!“

„Kriste elejson!“ odgovorila je glasno Marica.

„Kriste, usliši nas!“

„Bog Oče nebeški, usmili se črez nas!“

Molila sta litanije. V temnej kajuti donel je glas starega Lovreta in s plačem spremljano odgovarjanje Marice nekako slavnostno in ganljivo. Nekteri od izselnikov so se odkrili. Deklice jok je polagoma prenehal, glas je postal mirnejši, jasnejši, od zvonaj pa jima je priglaševala burja.

Naglo se je razlegel krik mej ljudmi, ki so stali bližje vrat. Močen val je prebil dveri in voda se je sè šumom razlila po vsih kotih; žene so klicale za pomoč k nebesom, ter utekale na postelje. Zdelo se je vsim, da je vže došel konec.

Črez trenotek je vstopil častnik sè svetilnico v roci, ves premočen in poten. Z nekolikimi besedami je potolažil žene, da je voda vnišla le po naključbi, ter dodal, da nevarnost ni takó velika, ker se brod nahaja na širnem morji. Takó je minola jedna ura, tako dve. Burja je čimdalje huje besnela. Brod je škripal, padal z rilecem, si namakal krov, premetaval se na stran. toda ni utonol. Ljudjé so se nekoliko umirili in nekateri so šli spat. Mej tem je preteklo zopet nekoliko ur, in v temno kajuto se je počelo skozi gornje okroglo oknice svetliti. Na oceanu se je vže danilo, delal se dan bled, kakor prestrašen, turoben, temen, a prinašal je seboj nekako tolažbo

in nádejo. Ko sta odmolila vse molitve, kar sta jih na pamet znala, zlezla sta Lovro in Marica na svoja ležišča, ter trdno zaspala.

Probudil ju je stoprv glas zvona, kateri je klical k južini. Toda nista zamogla jesti. Glavi sta jima bili težki kakor svinec, dá, staremu je bilo še huje nego dekletu. V njegovej razburjenej glavi se ni moglo zdaj uravnati. Nемеc, ki ga je na pot v Ameriko nagovarjal, je istinito dejal, da je iti preko vode, a da je treba voziti se toliko dnij in nočij, na to on nikdar niti pomislil ni. Mislil si je, da pojde čez kako široko reko, kakor je bil šel vže čez mnogokatero v svojem življenji. Ko bi bil vedel, da je morje takó veliko, ostal bi bil v Lipnici. Mimo tega pak ga je vznemirjala še jedna misel, namreč ta, da li ni s tim svojo in dekletovo dušo spravil v večno pogubo? in da li za katoliškega kristjana iz Lipnice ni greh skušati Bogá in spuščati se v take nevarnosti na morji, čez katero se je vozil denes vže peti dan, in Bog vé, ali je tam na drugej strani kako obrežje?! Njega dvomi in strah imeli so trajati še céli teden! Burja je vila še polnih štiri in dvajset ur, potem se je nekoliko utišila. Drznola sta se zopet — on in Marica — stopiti na krov,

ali ko sta v gledala množino vode še razburjene, črne in kakor razsrjene, one mokre goré, valeče se na brod, in brez krajne globine: pomišljala sta vnovič, da samo roka božja, ali kaka druga višja, ju zamore iz tih propastij osvoboditi, a nikdar pa ne moč človeška.

Naposled se je vreme povsem umirilo. A minol je dan za dnevom, a pred brodom so bile videti le planjave in zopet planjave brez konca, včasih zelene, včasih modre, z nebom se zlivajoče. A po nebu so visoko plavali mali jasni oblaki, ki so na večer zarudeli in vlegali se na daljnem zapadu spat. Parnik je tekal za njimi po vodi. Lovro si je v resnici vže mislil, da sploh to morje nima konca, vsekako pa si je naumil, da zbere pogum in povpraša.

Enkrat je toraj snel svojo rogato kapo in položivši jo k nogam mimoidočega mornarja, povprašal: „Častiti gospod! bodemo li vže kmalu v pristaji?“

Čudo veliko! Mornar se ni spustil v smeh, temveč postal je in ga poslušal. Na obritem, od vetra povsem zarujavelem obrazi, bilo je opaziti, da njegova pamet deluje s predstavo davnih vzpominov, ki se pa ne zamorejo tako kmalu v glavi uravnati. Črez trenotek je povprašal: „Was?“

„Bodemo vže kmalu pri suhej zemlji, gospod?“

„Dva dni! dva dni!“ odgovarjal je z neko težkočo mornar, pokazovaje Lovretu ob enem dva prsta.

„Najtoplejša vam zahvala!“

„Od kod ste?“

„Iz Lipnice.“

„Was ist das Lipnic?“

Marica, ki se je mej tem razgovorom približala, je močno zarudela, in bojazljivo se ozrvša na mornarja, rekla s tankim glasom, kakor govore navadno vaška dekleta: „Midva sva, prosim, izpod Poznanja . . .“

Mornar je začel zamišljen pogledovati na medeno spono na krovu, potem je pogledoval na deklino in na njegovem razoranem obličji bilo je opaziti nekako ganotje.

Črez trenotek je rekel važno: „Jaz sem bil v Gdanskem . . . razumem poljski . . . Sem Kašuba . . . vaš Bruder, ali temu je vže davno! Jetzt bin ich Deutsch . . .“

To rekši je dvignol košec vrvi, ki jo je poprej v roci držal, obrnol se in zaklicavši po mornarsko: „ho, ho, o!“ počel je vleči.

Od tega časa se je vedno, kadarkoli sta se Lovro in Marica prikazala na krovu, njima nasmiheval, vzlasti ako je videl Marico. Tudi ona dva sta imela iz tega veliko radost, kajti sedaj sta imela na tej nemškej ladji vsaj jedno prijateljsko dušo. V ostalem tudi vožnja ni imela več dolgo trajati. Ko sta stopila družega dne na krov, prevzelo ju je novo začudenje. Zapazila sta, kako se nekaj na morji guga, in ko se je brod k temu predmetu približal, sta vzpoznala, da je to bil velik rudeč sod, s katerim so se valovi igrali; dalje tam se je gugal vže drugi, tretji in četvrti. Ozračje z vodo je bilo nekoliko, če tudi ne preveč, megleno, a pri tem vender srebrno in nežno; vodna plan je bila gladka, niti šumela ni, in čim dalje je okó gledalo, tim več je opazilo takih sodov. Tudi céla tropa belih ptičev s črnimi krili letala je vže za brodom z velikim piskotom in vriščem. Na krovu je vladalo nenavadno gibanje. Mornarji so se oblačili v nove suknje, jedni so pomivali krov, čedili medene sponse pri ograjah in oknih, na veliki jambor so obesili zastavo in na zadnjem konci broda še drugo večjo.

Mej potniki je nastala živahnost in radost; kar je bilo živega, hitelo je na krov: nekteri so

donesli tjakaj tudi svoje kovčege in jih počeli z remeni povezovati.

Marica, videč vse to, je rekla: „Tedadj vže res le pridemo na suho.“

Lepši duh je stopil v njo in Lovreta. A na-jedenkrat se je tam na zahodu prikazal otok Sandy-Hok, pa zopet drugi z velikimi stavbami v sredi, in tam v daljavi bilo je nekaj sklopčeno kakor zgóščena megla, kot nekak mrak, ali nekak dim, v povesma po zemlji raztegnen, nejasen, daljen, brezobrazen . . . Komaj se je pokazal, nastal je zopet velik šum: vsi so pokazovali s prstom nanj in sam brod je kakor od radosti presunljivo zazvižgal.

„Kaj je to?“ vprašal je Lovro.

„Novi-Jork“, odgovoril je poleg stoječi Kašuba.

V tem se je začel oni dim razvlačiti in ginoti, a namesto njega so se prikazovali, čim bliže je parobrod po srebrnej vodi pripihaval, obrisi poslopij, streh, dimnikov; koničasti stolpi so vže štrleli k blankitu, poleg njih zopet visoki dimniki tovarnen, nad dimniki stebri dimov, ki so se ravno valili navzgor v široko prostranost.

Doli pred mestom bil je videti cel gozd jamborov, a na njih vrhovih na tisoče prižastih zastavic, s katerimi je morska sapa sem in tja mahljala, kakor s cvetlicami na loki. Brod se je neprestano približeval, in ko je dospel blizu, razgrnlo se je nad vodo krasno mesto. Takrat je bil tudi Lovro napolnjen z največjo radostjo in začudenjem; snel je čapko z glave, odprl usta in gledal ter gledal... Pa je rekel k deklini:

„Marica!“

„O za Boga!“

„Vidiš?“

„Vidim.“

„In čudiš se?“

„Čudim.“

Lovro se vže ni samo čudil, nego vže kar hrepenel. Opazivši zelene bregove na obéh straneh mesta in temne vrste sadonosnikov je mrmral.

„Dà, dà! Hvalimo Bogá! Da bi mi dali le košček té zemlje blizu mesta z onim-le travnikom, bližje bi bilo na trg. Pride somenj, krave poženeš, svinje poženeš in prodaš. Ljudij je tu videti kakor maka. V Poljskej sem bil kmet, a tukaj bodem gospod...“

Mej tem se je razgrnul pred njim ponosni „National-Park“ (narodno šetališče) v vsej svojej dolgosti. Lovro opazivši té skupine in vrste dreves in grmičja, je rekel vnovič:

„Nizko se poklonim spoštovanemu gospodu vladnemu komisarju in ga poprosim, da bi mi za kaka dva ogona tega vrta daroval, ali vsaj za jednega. Zemljišče je zemljišče! Hlapea bi poslal vsako jutro z drvami v mesto. Hvala Najvišjemu, kajti sedaj vidim, da me Nemeec le ni prekanil . . .“

Tudi v Marici se je bodoče gospejstvo nasmejalo, takó, da tega sama ni vedela, čemu jej je prišla v glavo pesnica, kakoršne so gospodičine v Lipnici mladenčem na veselicah popevale:

Kakošen si gospod?
 Kakošen si gospod?
 Vsa tvoja obleka
 Je kučma sè sukno spod . . .

Je li imela mari vže v mislih, da zapoje kaj podobnega tudi ubogemu Jakobu, kadar za njo dojde, in bode ona vže bogata gospá?

Mej tem je priplavala k parniku mala ladjica. Četvero ali petero ljudij je vstopilo na palubo (krov). Začelo se je besedovanje in nagovarjanje. Kmalu potem je priplula zopet druga ladjica in

ta je dospela sem vže od brega in privaževala agente iz gostilnic in hotelov, kažipote, ljudi, ki so zamenjavali denar, agente železnic : kateri vsi so kričali jeden huje od drugzega, štrkali in vreli sem in tja po vsej palubi. Lovro in Marica sta stala tukaj kakor v omotici, v resnici nevedoč kaj početi.

Kašuba je svetoval staremu, naj bi zamenil denar, ter obečal, da ga pri tem ne bo pustil prevarati. Lovro je toraj to storil. Za to, kar je imel, dobil je sedem in štirideset srebrnih tolarjev. Predno pak se je vse to skončalo, primikal se je parnik vedno bližje in bližje k mestu, da se niso videvala samo poslopja, nego tudi ljudjé, stoječi na obrežji; konči pak je plul mimo raznih večjih in manjših ladij, da je naposled se ustavil v tesnem prostoru v pristaji.

Vožnja je bila končana.

Ljudje začeli so se sipati iz parnika, kakor čebele iz panja. Po ozkem mostu, položenem od broda na breg, vlekla se je vsa ta raznobarvna vrsta : najpreje iz prvega razreda, potem drugzega in najzadnjič tí, ki so bili pod krovom, obloženi z razno prtljago in robo. Ko sta se Lovro in Marica stiskana in porivana od gnječe približala

k odprtemu parobrodnemu robu, sèšla sta se tam s Kašubom. Ta je krepko stisnol Lovretu roko in dejal: „Bruder! Želim Glücku! Tudi tebi, deklè! Bog vama pomagaj!“

„Bog poplačaj!“ odgovorila sta urno obá, a za daljšo ločitev ni bilo več časa. Množica ju je porinola na mostek in čez kratko sta se nahajala v prostranem carinskem uradu.

Carinar (colnar), oblečen v sivkasto suknjo sè srebrno zvezdo, je pregledal njune culje in zaklical: „All right!“ ter pokazal na izhodišče. Šla sta ven in znašla se na ulici.

„Oče! kaj bodeva sedaj tukaj počela?“ vprašala je Marica.

„Morava počakati. Nемеc je rekel, da dojde vladni komisar, ki bode vprašal po nama.“

Postavita se toraj k zidu, čakaje na komisarja. Mej tem ju je tudi vže obkolil trušč njima neznanega velikega mesta. Ničesa temu jednakega še nista bila videla. Ulice so bile ravne in široke in po njih tolika množica ljudij, kakor na velikem sejmišči; a v sredi njih kočije, omnibusi, in tovorni vozovi. Okrog njiju glasila se je neprestano čudna, neznaná govorica, razlegal se krič delalcev in mešetarjev. Vsak čas so hiteli

mimo ljudjé povsem črni, imajoči na glavi rude-
čebarvne vlasi in kadarkoli sta jih Lovro in Ma-
rica zagledala, prekrižala sta se od groze. Vse
mesto videvalo se jima je preprečudno, takó glasno,
gromeče, polno žvižganja železniških strojev, ropo-
tanja vozóv in vpitja ljudij. Vsakdo je tekal tam
takó hitro, kakor bi koga podil ali bežal pred
kom . . . In pri tem to ljudsko mravljišče! Ti pre-
čudni obrazi, tu črni, tam žolti, ondi rudasti
(bakreni). A ravno tam kder sta stala, okolo pri-
staje, vladalo je najživejše gibanje. Iz jednih
ladij prenašali so prtljago in culje na druge, vsak
trenotek so priropotali kaki vozovi; samokolnice
so škripale po mostkih, v kratkem: šum in trušč
je bil kakor na velikem tržišči.

In takó je polagoma minola ura, minole dvě,
a ona, stoječa pri steni, sta čakala na komisarja.

Prečuden prizor je predstavljal na amerikan-
skem obrežji v Novem-Jorku ta naš poljski kmet
sè svojimi dolgimi osivelimi vlasmi, rogato kučmo,
in njegova hčerka iz Lipnice sè svojo granatno
suknjico z bisernimi jagodami okolu vratu. Ljudjé
so hodili mimo nju, ne da bi obrnoli na nju po-
zornost. Tam se ne čudijo nobenemu obrazu,
nobenej oprávi.

Zopet je minola ura in nebo se povleklo z oblaki, počelo je pršiti in potem naletavati dež in sneg. Od vode sem jel je pihati hladen, rezek veter . . .

A ona sta stala in čakala na komisarja.

Njiju kmetska narava je bila močno potrpežljiva, a vendar jima je počelo biti tesno pri srci.

Na brodu bilo je njima samotno sredi ptujih ljudij, na sredi vodne puščave grozno in strašno. Prosila sta v molitvi Bogá, naj bi ju prepeljal kakor zablodele ovce črez to morsko puščavo. Mislila sta, kakor hitro da na suho stopita, bode konec vsih nadlog. Ali sedaj, ko sta vže tja dospela, stala tú sredi velikega mesta, začutila sta naglo sredi tega ljudskega trušča, da jima je še strašnejše, nego je bilo na ladji.

Komisar ni prišel. Kaj početi, ako sevsema ne pride in ako ju je Nemeec le prekanil?

Od groze sta zdrgetali njuni srci pri tej misli. Kaj počneta? Z jedno besedo: pogineta.

Mej tem je prepihaval veter njuno obleko in dež ju je močil.

„Marica, te li zebe?“ vprašal je Lovro.

„Prav res, zebe me, oče!?“ odgovorilo je dekle.

Ure v mestnih stolpih so vnovič bile. Delal se je mrak. Gibanje v pristaji je prenehavalo,

na ulicah so prižigali svetilnice. Kar morje svetilnic preplavilo je celo mesto. Delalci, vračaje se v večjih, manjših skupinah v mesto, peli so s hripavim glasom svoj „Yankee Doodley.*)“ Polagoma je bilo obrežje popolnoma prazno. Tudi carinarnico so vže zaprli.

Ona sta še stala in čakala na komisarja.

Konečno je nastala noč in v pristaji je postalo tiho. Le zdaj pa zdaj so izbruhavali parobrodni dimniki iz sebe cele snope isker, ki so ugaševale v temi, ali pa so zašumeli valovi, ki so udarjali ob kameniti breg. Pozneje se je zopet oglasila kde prav blizu pesen pijanega mornarja, vračajočega se na ladjo; svetloba svetilnic je v megli bledela. A ona sta čakala.

Ko tudi ne bi hotela čakati, kam bi se imela podati, kaj početi, kam se obrniti, kde nasloniti svoje otrudnele glave? Mraz ju je sprehajal čedalje huje in začel se oglašati tudi vže glad. Ko bi bila vsaj pod streho — ali tukaj sta premočena do kože. Ah! Komisar ni prišel in tudi ne pride, ker takih komisarjev sploh ni . . . Nemeec je bil agent društva, ki je izvabljal ljudi na

*) ameriška narodna himna.

morje, vlekel je odstotke za vsako osobo — dalje se ni zanje brigal.

Lovro je čutil, da se tresejo noge pod njim, da ga tlači nekaka ogromna sila k zemlji in nemara da se je božja jeza razlila nad njim.

Trpel je in čakal, kakor samo kmet zamore. Dekletov glas, tresoč se od mraza, probudil ga je iz turobnosti . . .

„Oče!“

„Bodi tiho! Ni ga več usmiljenja nad nama!“

„Vrniva se v Lipnico!“ . . .

„Idi se rajše utopit!“ . . .

„Bog, o Bog!“ šepetala je tiho Marica.

Lovreta prevzela je žalost.

„Uboga sirota! Naj bi se Bog usmilil vsaj nad teboj!“ . . .

Ali ona ga ni več slišala. Oprla je glavo ob zid, in sklopila oči. Prevzel jo je buren, težak, vročinski sen in v snú se jej je prikazala kakor slika v okvirji: Lipnica in ž njo pesnica Jakoba konjarja:

Kakošna si gospá?

Oj kakošna, kakošna si?

Vsa tvoja obleka

Je venec razdrti.

Prvi odsev jutranje zarje se je vže razgrnul nad novojorsko pristajo, nad vodo, brodovjem in carinarnico.

V tej sivej svetlobi je bilo opaziti dvoje osob, spavajočih pri zidu z bledima, zasanelima obrazoma, pokritih s snegom, nepremičnih kakor da sta mrtvi. Toda v knjigi njiju osode so se obrnoli še le prvi listki, kar je ž njimi dalje dogodilo se, povemo v naslednjem.

II.

V Novem - Jerku.

Kdor se spusti v Novem Yorku iz široke ulice „Broadway“ k pristaji v smeru „Chattam square“, ter prejde nekoliko stranskih ulic, dospje v oddelek mesta, ki je čim dalje tim bolj beden, zapuščen in zanemarjen. Ulice so vedno bolj in bolj ozke. Hiše, postavljene nemara še od nizozemskih naselnikov, so se razpokle in zveržile v teku časa; ostrešje se je razdrlo, omet raz zidov opal in zidovje samo se zarilo vže takó v zemljo, da je od prizemeljskih oken komaj gornji del še nekoliko nad cesto. Namestu

v Ameriki priljubljenih ravnih črt, tvorijo te zidne tû čudne krivotine; strehe in stene brez vsega navoda razpotegnjene kopičijo se jedna nad drugo, imajoče vsaka drugde svoj kap.

Ker se pa nahaja ta oddelek mesta blizu morja, ne usahnevajo kaluže po teh ulicah skoro nikdar in mali, pred solncem močno zavarovani trg, je bolj podoben ribniku, napoljenemu z gosto, črno, stoječo vodo, nego trgu. Okna obdrtih hiš se čudno odbijajo v tem vodnem ogledalu, po čegar površji plavajo odrezki papirja, kosovi šip, lesa in kositra od brodskih kovčégov (prtljage); s podobnimi črepinjami so pokrite tudi céle ulice, ki so še zakidane z množtvom blata. Povsodi je opaziti nesnažnost, nered in ljudska beda.

V tem duplu se nahajajo „boarding-housy“, ali pobišja, v katerih je za dva dolarja na teden mogoče dobiti prenočišča in hrane; tukaj so tudi „bar roomy“ ali gostilnice, kder najemajo vele-ribarji vsake vrste postopačev na svoje ladje; so zakotni agenti venezuelski, ekvatorski in braziljski, ki pregovarjajo ljudi k izselitvi k ravniku (ekvatorju), s čimer preskrbljujejo žoltej mrzlici novih žrtev. Tû so tudi kuharji (hranodajci), ki hranijo svoje goste z osoljenim mesom,

ostrigami in ribami, katere je gotovo sama voda na breg vrgla; dalje tajne igre, chilске predilnice, različna dupla mornarjev in naposled jame zločinov, gladu in solz.

A vendar je ta del mesta poln trušča, ker skoro vsi izselniki, ki ne najdejo brzo postrešja v kosarnah „Castle - Garden“ in kateri ne hoté ali ne morejo iti v takó imenovane „working-house“, ali delalnice, skupljajo se tù. tukaj ostajajo, živé in umirajo.

Nasproti temu je mogoče trditi, da ako so izselniki pene evropskih društev, so prebivalci tih ulic pene izselnikov. Ljudje tù postopajo, bodisi, da nimajo dela, bodisi, da se jim postopanje bolj dopada. Po noči se tukaj vrlo često slišijo streli, klici na pomoč, rohneči kriki besnosti, pijanske pesni irske ali tulenje zamorcev po glavah se bijočih. Po dnevi pak motrijo cele tolpe tih pohajkovalcev z raztrganimi srajcami in pipami v zobéh take boje s pestjo. prepiraje se pri tem, koliko je treba plačati za vsako izbito oko. Deca belokožnikov in mali zamorčki s kodrastimi vlasmi potikajo se tù, namestu da bi bili v šoli, po ulicah, ravšajo se mej sabo za kosove volovskih reber, ali iščejo v blatu drob-

tin hrane: pomaranč in bananov, in shujšane Irčanke stegujejo roke proti vsakemu bolj obledenemu človeku, ako tja zablodi.

V takem ljudskem duplu nahajamo svoja stara znanca: Lovreta Toporka in njegovo hčerko Marico. Bogastvo, kateremu sta se nadejala, je bilo le sèn in tudi kakor sèn izginolo, in resničnost se nam tû predstavlja v podobi tesne podzemeljske izbe z jednim oknom in še to ima potrta stekla. Stene onesnažujejo plesnoba in drugi mokrotni madeži, pri zidu stoji zarujavela in luknjasta železna peč in stolec na tri noge, v kotu je nekoliko ječmenove slame, njih ležišče.

To je vse. Stari Lovro kleči pred pečjo in išče, da li ne tiči v ugašenej žrjavici še kak krompir . . . in išče takó — seveda zaman — vže drugi dan . . ., Marica pa sedi na slami in podpirajoča se z rokami ob kolena, gleda nepremično v tlà. Dekle je vže bolno in močno shujšano. Je to sicer Marica, toda njeno nekđaj rudeče ličice je globoko upalo, koža je obledela in zbolela, vse obličje, kakor bi bilo drobnejše od popreje, a oči pa, kakor bi se bile povečale in izstopile. Na njenem obrazu bil je poznati

upljiv zaduhlega zraka, žalosti in slabe hrane. Hranila sta se vže zgolj s krompirjem, toda pred dvema dnevoma jima je tudi tega zmanjkalo. Sploh nista vedela sedaj, kaj bosta delala, od česa živela. Vže skoro tri mesece bode, odkar sta tukaj in čepita v tej — jami; denarji so jima pošli. Stari Lovro je poskušal najti dela, toda niso ga razumeli, kaj hoče, hodil je k pristaji nosit tovore, in nakladat na ladije premog, pa manjkala mu je samokolnica, in Irci so ga izpodrinoli; hotel je vzeti sekiro in delati v ladjedelnici, pa tudi od tam je bil odgnan. In pa, kakošen delavec je to, ki ne razume, kar mu se naročí?! Kamorkoli je položil roke in česarkoli se lotil, kamorkoli se obrnul, povsodi so se mu posmehovali, ga odbijali, izganjali, dà, tudi bili in takó ni našel ničesar, s čimer bi si zamogel kak novčič zaslužiti. Vlasje so se mu od žalosti pobelili, nadeja prešla, denarji pošli in — začel se je glad.

. Ako bi bil domá mej svojimi, ako bi tam tudi vse izgubil in bi ga bolezen prevzela, ako bi ga tudi iz bajtice pognali... zamogel bi vzeti v roke beraško palico, stopiti pod križ na razpotje, ali k vratam kake cerkve, ter peti: „Mili Bog,

vzprejmi plač krvavi!“ Šel bi mimo gospod in podaril mu desetico, gospá bi poslala s kočije otroka z denarjem v nežnej roci in dete bi zrlo na starca sè začudenimi očmi; kmet bi mu dal kos kruha, kmetica slanine, in zamogel bi živeti kakor ptica, ki ne seje in ne orje. In ko bi stal takó pod križem, imel bi nad seboj njegove roke, višje zgoraj nebo, okrog sebe polje in v tej tišini na deželi čul bi Bog njegovo petje. A tukaj v tem mestu je hruščalo nekaj takó strašno, kakor v nekakem velikem stroji, vsak je ríl naprej, vsak gledal le pred sé in tako tuje bede ni videl. Omotica se je polastovala njegove glave, roke so mu upadale, oči niso zamogle vsemu, kar so gledale, zadostovati in jedna misel druge ne vjeti. Vse je bilo takó čudno, protivno in soperno, da je vsak, ki se ni znal v tej zmotnjavi obračati, gotovo odletel s pota in razbil se pri tem padci kakor glinasti lončič.

Ah! Kakošna razlika! V tibej Lipnici je bil gospodar in župan, imel je svoje zemljišče, veljavo pri ljudeh in je zamogel vsak dan jesti svoj vsakdanji kruh; v nedeljo je hodil sè svečo pred oltar; a tukaj je mej vsimi najzadnji, kakor zablodel pes na ptujem dvorišči, malosrčen,

bojazljiv, potrtn in gladen. V prvih dnevih njegove bede so se mu često oglašali vzpomini: „Bolje ti je bilo v Lipnici.“ Vest mu je očitala: „Lovro, zakaj si zapustil Lipnico?“

Zakaj? Bog ga je zapustil. Nosil bi še svoj križ, trpel bi, samo ako bi bil pred njim kde konec tega trnovega pota; sedaj pa je vedel, da je sè vsakim dnevom huje zapuščen in da vzhajajoče solnce vsako jutro le večjo njegovo in dekletovo bedo obseva. Toraj kaj? Ima li splesti vrv, pomoliti očenaš in obesiti se? Ni se sicer zgražal pred smrtjo, toda kaj se zgodi z dekletom? Ko je vse to premišljal, je čutil, da ga ni zgolj Bog zapustil, nego da ga vže tudi razum zapušča. Ni je bilo luči v tej obdajajočej temi in največje bóli še imenovati ni umel.

Ta največja boleost je bila pa toga za Lipnico. Mučila ga je po dnevi in po noči, mučila ga tem strašnejše, ker ni vedel, kaj je to, česar pogreša; zakaj njegova kmetiška duša v njem tako vpije in se zvija od muke. Njemu je bilo treba: borovega gozda, polja, bajtice in sploh vsega tega, kar se kratko imenuje rojstni kraj, od čegar se srce, ako se ga je prilepilo, več ne odtrga — a odtrga li se, pa krvaví. Kmet je

čutil, da ga nekaj k zemlji tlači. Pulil bi si bil včasih vlasé, tolkel z glavo ob zid, vrgel se na zemljo in tulil kakor pes na verigi priklenjen, vpil kakor blazen... toda na koga? Sam ni vedel. Kar upogiblje se vže pod tim nepoznanim bremenom, on upada... a to ptuje mesto hrušči in hrušči... on ječi in kliče Jezusa, toda križa ni nobenega tukaj, nihče mu ne odgovarja, samo to mesto žene svoj trušč... in na slami sedi deklè z očmi v tlà uprtimi — gladna je in tiho trpí. Čudno! Sedela sta z dekletom dolgo, toda pogostokrat nista ves dan besedice izpregovorila. Živela sta kakor v največjem sovražtvu. Britko in težko je bilo njima življenje, o čem bi toraj govorila? Bolje je, ne dotikati se ran, katere skelé, izvlasti pa zdaj, ko v žepu denarja, v peči ne krompirja, v glavi ne najmanjšega sveta ni.

Pomočí ni bilo pričakovati od nikoder. Poljakov žíví sicer v Novem Jorku vrlo mnogo, toda od imovitejših nobeden ne prebiva v okrožji „Chattam square“. V drugem tednu po svojem prihodu v Ameriko sta se sicer sèšla z dvema poljskima rodbinama, z jedno iz Šlezije, z drugo iz Poznanjske okolice, pa ti rodbini sta vže zdavna od gladu mrlí. Onej iz Šlezije je umrlo

vže dvoje otrok in tretje je bilo bolno ter prenočevalo vže skoraj štirinajst dnij sè svojimi roditelji pod mostnim obokom; vsi skup pa so živeli zgolj od tega, kar so na ulici našli. Pozneje so jih vzeli v bolnišnico in ni se znalo, kaj se je dalje ž njimi zgodilo. Drugej rodbini se je godilo ravno tako slabo, dà še huje, ker je oče pijančeval. Marica je bila, dokler je mogla, v postrežbo ženi, ali sedaj je vže sama potrebovala pomoči.

Zamogla bi sicer iti k poljskej cerkvi „Hoboken“ nazvani. Duhovnik bi jima nemara dal poročila o drugih, ali bi zopet drugim povedal o njima, toda kako naj bi ona vedela, da je tukaj kaka taka cerkev in kak poljski duhovnik; s kom bi se zamogla o tem zmeniti, koga povprašati? Pri takošnih razmerah je bil vsak novčič, ki sta ga izdala, stopnjica, ki popelje v gotovo propast bēde.

Sedaj sta sedela tukaj: on pri peči in ona na slami. Minola je ura, minoli sta dve. V izbi se je čedalje bolj temnelo, kajti, da si je bilo o poludne, dvigala se je to dôbo iz vode megla, kakor je tam vzpomladi navadna, težka, neprijetna megla. Vkljub temu, da je bilo zunaj vže toplo, tresla sta se ona v kolibi od mraza;

konečno je tudi Lovreta popustila nadeja, da bi se še kaj našlo v pepelu.

„Marica,“ rekel je stari, „ne zamorem se vže več vzdržati in tudi ti se ne vzdržiš, pojdem k vodi, da nalovim drv, pa si zakuriva in morda se še najde kaj za jesti.“

Marica ni rekla ničesar in šel je. Naučil se je vže hoditi k pristaji in loviti tam kosove desek z raznih tovornih zabojev, ki jih voda na breg izmetava. Tako delajo vsi, ki si nimajo s čim kupiti oglja. Včasih so ga pri tem lovu odganjali, včasih tudi ne; včasih se je našlo tudi kaj za prigrizniti, kakor ostanki skaženega peciva, katere so bili ljudje z ladij odvrkli in pri tem, ko je tako v megli hodil ter iskal, kar nihče ni izgubil, pozabljal je nekoliko na svojo bēdo, ne pak na togo, ki ga je nad vse največ trapila. Prišel je konečno k vodi, in ker je bila ravno dōba „lunchu“*), postopalo je tam samo nekoliko fantov, ki so začeli sicer hipoma kričati na njega, blato in školjke za njim metati, toda odgnati ga niso mogli. Le malo je plavalo desek (trsek) po vodi; jeden val jih je prinašal, drugi zopet odnašal. A čez kratko nalovil jih je vendar dosti.

*) kosilu.

Po vodi so plavali tudi nekaki zeleni ovitki, morebiti je bilo v njih kaj za pojesti, pa ker so bili lahki, niso priplavali do brega in ni jih mogel vjeti. Fantje so metali motvoze na nje in vlačili jih k sebi, a on, ker ni imel motvoza, je le zvedavo gledal in čakal, da bi fantje odšli, potem pa je preobrnol še enkrat vse te ostanke in pojel vse, kar se je le jesti dalo. Na to, da tudi hči še ni jela, ni pomislil.

Toda to pot mu se je zasmijala sreča. Vračaje se domov srečal je velik voz, poln krompirja, ki je na cesti k pristaji v blatu obtičal in se ni dal premaknoti. Lovro je hitro pograbil za kolesa in začel voz porivati. Tovor je bil težak in stalo ga je dosti truda, da ga je kar v križu zbolelo, a konečno so konji izpotegnoli, voz je poskočil in ker je bil vrhovato naložen, palo je raz njega nekoliko krompirja v blato. Vozniku niti na misel ni prišlo jih pobirati, zahvalil se je le Lovretu, zakričal na konje „Get up!“ in peljal dalje.

Lovro se je hipoma vrgel na krompir, pobral ga s tresočimi rokami ter shranil v zanedrji in urno mu je bilo veselejše pri sreči. Kdor v gladi najde kos kruha, smatra to za

veliko srečo; toraj je tudi Lovro, vračaje se sedaj domov po cesti tiho momljal:

„Hvala bodi Bogú Najvišjemu za to, da se je ozrl na najino revščino! Drva imam, dekletje napravi ogenj, in krompirja je toliko, da za dvakrat zadostuje. Bog je usmiljen! V izbi se hitro vse izpremeni. Dekletje, ki vže poldrugi dan ni jelo, imelo bode veliko radost. Bog je usmiljen!“

Tako razpravljajoč, dvignol je z jedno roko deske, z drugo pak previdno pazil, da mu ne pade krompir iz zanedrija. Nosil je velik zaklad, toraj je dvignol poln hvaležnosti oči k nebu in momljal vnovič:

„Mislil sem si: ukradem! A tú mi je tudi brez kraje palo z voza. Nisva jela, bodeva pa sedaj jela. Marica hitro vstane sè slame, ko izvé, da nesem krompirja.“

Mej tem se Marica, od časa ko je odšel, niti sè slame ni ganola. Drugekrati, ko je Lovro prinesel drv, je zakurila, prinesla vode in pojedla, kar je bilo, potem pa zopet po cele ure gledala v ogenj. Ob svojem času je tudi ona iskala dela. Najeta je bila konečno v nekem „boarding housu“, kjer bi imela pomivati posodje in pometati, toda ker je ukaze vedno narobe razumevala,

in napačno izpolnovala, izgnali so jo čez dva dni. Potem ni ničesar več iskala in tudi ne našla. Cele dneve je sedevala doma, boječ se iti na ulice, ker tam so jo lovili Irci in pijani mornarji. Pri tem praznovanju je bila še nesrečnejša. Toga jo je grizla kakor rja železo. Bila je še nesrečnejša nego Lovro sam, ker se je k gladu in vsemu trpljenju, ki ga je bilo prenašati, poleg prepričanja, da ga ni več sveta niti kake pomoči, k temu groznemu hrepenenju po Lipnici, pridružilo še drugo breme: misli na Jakoba konjarja. Obljubljal jej je sicer in rekal: „Kamor se ti obrneš, tjakaj se tudi jaz podam,“ in ona se je odpeljala takrat s prepričanjem, da postane bogata gospá in sedaj — kakó se je vse izpremenilo!

On je bil dvorski sluga, imel je po očetu zemljišče, a ona je postala takó nesrečna, takó gladna, kakor miš v lipniškej cerkvi. Je li pride za njo? In ko bi tudi prišel, ali jo še pritisne na prsi? Poreče li še: „Ubožica moja predraga!“ Nemara pa le: „Idi proč, beračeva hči!“ Kaj je sedaj njena dota? Cunje. Psi v Lipnici bi na njo lajali in vender jo tja takó vleče, da bi jej, ah! duša rada zletela iz telesa in poletela kakor urna lastovka nad vodami in ko bi tudi

umrla, da bi le tjakaj doleteti mogla. Tam je on — Jakob! Vzpominja li se je še ali ne, ona ga ljubi neprestano; samo pri njem bi našla miru, radosti in veselja, mimo vsih ljudi pri njem jedinem na svetu.

Ko je plapolal ogenj v peči in se glad ni takó oglašal kakor denes, vzpominjali so jo tí sikajoči plameni in poskakujoče iskre na one srečne čase, ko je sedela sè svojimi družicami na preji pri kolvratu. In Jakob, gledajoč z balkona jej je klical: „Marica pojdiva k župniku, ker te imam rad.“ In ona mu je odgovorila: „Tiho, šaljivec!“ A takó jej je bilo prijetno v duši, kakor tudi takrat, ko jo je na plesišči po sili vlekel iz kôta v kolo in ona, zakrivši si z rokami oči, mu šepetala: „Odstopi, jaz se sramujem!“ Ko so jo tedaj tí plamenčki na to vzpominjali, polivale so njeno obličje vroče solze; toda sedaj, ko vže ognja v peči ni bilo, ni bilo tudi več solz v očéh. kajti kolikor solz je imela, toliko jih je vže izplakala. Včasih se jej je tudi dozdevalo, da se stekajo té solze na prsa in jo tam dušé. Čutila je veliko trpljenje in utrujenje, dà, celó premišljevatí vže skoraj več ni mogla; toda trpela je pokorno, gledaje z velikimi očmi pred se, kakor ptica, katero mučijo.

Takó je gledala tudi sedaj, ko je sedela na slami. V tem je zaropotal nekdo z durmi. Marica, meneča da je prišel oče, se ni niti ogledala, dokler se ni oglasil v izbi ptnj glas:

„Look here!“

Bil je to lastnik hiše, v katerej sta prebivala, star mulat, mračnega in odrtega lica s polnimi ustami tobaka. Deklina, opazivši ga, se ga je močno ustrašila. Imela bi za bodoči teden plačati dolar, ali ona nista krajeerja več imela. Zamogla se je toraj samo pokorno pokloniti in približavši se k njemu vrgla se je k njegovim nogam in poljubila mu roko.

„Prišel sem po dolar!“ je rekel.

Razumeia je besedo „dolar“ in stresaje glavo se je trudila z besedami, pogledi in znaki raztolmačiti mu, da sta vže vse izdala in vže drugi dan ničesar ne jela, da trpita glad in da naj se ju usmili.

„Bog vam to, čestiti gospod. povrne!“ je dodala poljski, nevedoč, kaj govori in dela.

Čestiti gospod ni hotel razumeti, da je „čestitljiv,“ pa domislil si je vendar, da dolarja ne dobode; domislil si je to takó dobro, da je pograbil z jedno roko vse culjice, ki so tam bile, z

drugo pa prijel deklino za roko, porinol jo lahko navzgor po stopnjicah, pospremil na ulico in pometavši jej stvari pod noge, odšel hladnokrvno v najbližjo gostilnico in zaklical:

„Hej, Paddy, tukaj je izba za-te!“

„All right“ — odgovoril je glas od znotraj, „pridem na noč“.

Mulat je izginol v temnej veži in deklina je ostala na ulici sama. Položila je culjice k steni, da se ne bi valjale po blatu in stopivši k njim, čakala tu, kakor zmiraj, tiho in pokorno.

Pijani Irci, ki so hodili po ulici, so jo takrat puščali na miru. V izbi je bilo mračno a zunaj dosti svitlo in pri tej svitlobi je izgledal dekletov obraz takó shujšan, kakor po kakej hudej bolezni. Samo vlasje so še ostali jasni kakor popreje, toda ustnice je imela zasanele, oči upale in steklene; kosti na lici so se povečale. Izgledala je kakor uvela cvetka, ali kakor deva, ki ima umreti.

Mimo idoči so pogledovali na njo z nekim pomilovanjem. Stara zamorka jo je nekaj vprašala, pa ne dobivši odgovora, je šla dalje.

Mej tem se je podvizal Lovro domov z onim sladkim čutom, ki ga budí javni dokaz milosrč-

nosti božje pri ljudéh vže močno nesrečnih. Imel je krompir, mislil je toraj vže na to, kakó bode jela in kakó bode jutri zopet hodil okrog vozov . . . na pojuteršnje ni mislil, ker je bil močno gladen. Vgledal je vže od daleč deklino pred hišo, začudil se močno in svoje korake še bolj pospešil.

„Zakaj stojiš tukaj?“

„Gospodar je naju izgnal, oče!“

„Izgnal?“

Drva so mu pri tej priči pala z rok. Tega je še manjkalo! Izgnati ju v trenutku, ko sta vže imela drv in krompirja! Kaj je sedaj storiti, kde jih speči, s čim se nasititi, kamo iti? Za drvami vrgel je Lovro tudi kučmo v blato.

„Jezus! Moj Jezus!“ In pri tih besedah je zavrtel se naokrog, odprl usta, gledal kakor blazen na hčer in ponavljal vnovič:

„Izgnal?“ . . .

Potem — kakor bi hotel nekamo iti, pa obrnol se je zopet in glas njegov je bil votel, rohneč in grozen, ko se je vnovič oglasil:

„A zakaj ga nisi prosila, nesrečnica!“

Ona je vzdihnola:

„Prosila sem ga.“

„Pala si mu k nogam?“

„Pala.“

Lovro se je zopet zvijal kakor črv, katerega kdo pobija. Temno se mu je delalo pred očmi.

„Bog, da bi bila poginola!“ je zakričal.

Dekle je bolestno pogledalo na njega.

„Oče, kaj sem jaz kriva?“

„Počakaj tukaj, niti ne gani se! Pojdem ga prositi, da nama dovoli vsaj krompir speči.“

Šel je. Črez trenotek se je oglasil v veži trušč, lopotanje z nogo, kričanje in potem je priletel Lovro na ulico, kakor odpahnen po močnej roki.

Nekoliko hipov je takó stal, potem pa rekel dekletu kratko:

„Pojdi!“

Sklonila se je za culjami in dvignola jih. Za njene izcerpljene moči so bile vže dosti težke, toda on jej ni pomagal, kakor ne bi bil vedel, da jih dekle komaj vzdignoti zamore.

Šla sta. Dvoje takó bednih postav, starec in deklina, obrnola bi náse pozornost mimo idočih, ako bi ti ljudjé ne bi bili navajeni tako često videti bede. Kamo sta zamogla iti? V kako bedo, v kako temo, v kako muko še?

Dekletovo dihanje je bilo čedalje težje, zavrtelo se jej je jedenkrat, dvakrat in konečno je prosila s trepetajočim glasom:

„Oče, vzemite te reči, jaz jih več ne morem.“

On kakor bi se iz sna probudil.

„Vrzi jih proč!“

„Potrebovala jih bodeva.“

„Ne.“

Opazivši urno, da se deklina še obotavlja, zakričal je besno nad njo:

„Odvrzi, če ne te ubijem.“

Ubogala ga je in šla sta dalje.

Kmet je še nekolikokrat ponavljal: „Če le mora takó biti, pa naj bo!“ in potem umolkol, toda nekaj strašnega mu je sršalo iz očíj.

Po čedalje nesnažnejših ulicah približala sta se polagoma pristaji. približala se ograji, obšla hram z napisom: „Saibor's asylum“ in došla k vodi. Tukaj se je stavilo novo pristanišče. Visoki odri prirejeni v zabijanje kolov, štrleli so visoko nad vodo in mej tramovi in deskami gomazili so ljudje, ki so imeli pri stavbi opraviti. Marica, dospevši k gromadi tramov, vsela se je na nje, ker ni mogla dalje iti. Lovro je sedel molčé poleg nje.

Bilo je ob štirih popoldne. Vsa pristaja je bila polna življenja in gibanja. Tudi megla je izginola in prijetni solnčni žarki obsipavali so z milosrdjem dvoje bednih ljudij sè svojo svitlobo in toploto. Od vode sem je vel vzpomladni vetrič, sveže, poln življenja in veselja. Vsled vedrega neba je bila od solnčnih žarkov tolika svitloba, da jima je kar oči zapiralo. Morska plán zlivala se je v daljavi mikavno z nebom. V tem blankitu bilo je videti v središči pristaje mirne, kvišku štrleče jambore, dimnike in bandera, plapolajoče v nežnem vetriči. Ladje, ki so se na obzoru prikazovale in k pristaji plule, dvigale so se brzo nakvišku, brzo zopet padale v globino. Njih razpeta in nabuhla jadra v podobi oblačkov, lesketala so se v solnčnem, pogled jemajočem lesku, odbijaje se v vodnem zrcalu. Drugi brodovi so nasprotno zopet odhajali na morje, puščaje penečo vodo za seboj. Odhajali so na to stran, kder leži Lipnica, za njiju oba izgubljena sreča, boljše življenje in pokoj.

In pomišljala je deklina pri tem, s čim sta se mogla toliko pregrešiti o Boga, da je on, tako milostljiv, obrnol od njiju svoje obličje in pozabil na nju v sredi ptujih ljudij, dovedši ju

na ta daljni breg. Le v njegovih rokah je bilo, ali se jima še kedaj sreča povrne. Toliko ladij odhaja vendar na to stran, pa odhaja brez njiju. Umučena, bedna misel Maričina je še jedenkrat poletela na to stran, kder je ležala Lipnica in bival Jakob konjar: „Ali še misli na njo? Se je li še vzpominja?“ — Ona se vzpominja njega, ker le v sreči se pozablja; v nesreči zapuščenosti pa se ovijajo vse misli okolo ljubljenih, kakor hmelj okolo topole. In on?! Morda je izbrisal staro ljubezen in pošel v svate k drugim bajtam? Vsaj bi se mu bilo skoraj sramovati, da bi mislil na tako beračico, katera razven venca in mimo te trohice obleke, ničesar nima na svetu, in po katero, ako sploh kdo pride v svate, pride sama smrt.

Ker je bila bolna, je glad ni takó hudo nadlegoval, toda vsled muk in oslavljenja prevzel jo je spanec, trepalnice so se zaprle in upalo obličje se je sklonilo k prsim. Vsak hip pa se je probujala, oči so se začudeno odpirale, ter se zopet zapirale. Sanjalo se jej je, da je blodila po nekakih razvalinah ter v brezdno pala, kakor óna Katica v narodnej pesni „Dunajec globoki“ in hipoma je zaslišala nekako oddaljeno pevanje:

Je opazil to Jakob na visokej góri,
 Spustil se k Marici po svilenej žnori (traku);
 Ta pa, ah! za lakot je prekratka bila . . .
 In Marica, ubožica, je kito k njej privila.

V tem se je naglo probudila, ker zdelo se jej je, da vže kite več nima in da letí v propast. Sanje so zbežale. Ni sedel Jakob pri njej, nego Lovro, in ni bil videti „globoki Dunajec“, temveč pristaja novi-jorska, straže, pomostja, jambori in dimniki. Vnovič so odplavale nekatere ladje in petje se je glasilo raz njih. Tih, topel pomladen večer se je pričel razgrinjati po vodi in na nebu. Morska plan se je izpremenila v zrealo; vsak brod, vsak kol odbíjal se je v njej takó, ko da je drugi spodaj in v resnici bilo je mično vse naokrog. Nekaka sreča in veliko zadovoljstvo se je razlivalo po ozračji; zdelo se je, da se raduje celi svet, samo njih dvoje je bilo nesrečnih in pozabljenih. . . Delalci so se vže jeli vračati domov, samo njih dvoje ni imelo doma.

Čedalje večji glad je pričel sè železno roko drezati v notranjosti Lovreta. Kmet je sedel pobit in žalosten, pa nekako obupanje se je pričelo izražati na njegovem obrazi. Kdor bi se bil nanj ozrl, ustrašil bi se bil, kajti obličje mu je imelo izraz zverinski, ob jednom pa tudi takó čudno

obupno miren, kakor mrtveca. Ves ta čas ni izpregovoril z Marico niti besedice; stoprv ko je nastala noč, ter se pristaja bolj in bolj praznila, rekel jej je z nekakim čudnim, ne svojim glasom:

„Pojdi, Marica!“

„Kam pojdeva?“ vprašala je v snu.

„Na óno-le pomostje nad vodo. Vleževa se na deske in bodeva spala.“

Šla sta. A v nočnej temi morala sta se prav pazno plaziti, da nista pala v vodo.

Amerikanska vezila iz desek in brun so tvorila lične zakrivine, slične velikemu koritu, na čegar konci se je nahajal pod, iz desek zbit in za njim stal je taran (oven) za zabijanje kolov. Na tem podu pokritem sè skodlami za varstvo pred dežjem, so stajali ljudjé, ki so vlačili vrvi ovna, — toda sedaj ni bilo tam nikogar.

Ko sta tjakaj na konec dospela je dejal Lovro: „Tukaj-le bodeva spala.“

Marica je več pala nego legla na deske in vkljub temu, da so jo obletovali in vznemirjali celi roji komarjev, je trdno zaspala.

Naglo vsredi globoke nočne tišine probudi jo glas Lovreta:

„Marica, vstani!“

Bilo je v tem klicanji nekaj takó silnega, da se je probudila na mah.

„Kaj je, oče!“

V sredi teme in tišine nočne oglasil se je hripav glas starega kmeta gluho, strašno, toda povse mirno:

„Dekle, od gladú umirati ne smeš več. Ne boš hodila pred ljudske pragove beračit kruha; na ptujem dvorišči ne bodeš spavala. Ljudjé so te zapustili, Bog te je zapustil, osoda te proganja; nú, naj te toraj objame smrt! Voda je globoka, ne bodeš se dolgo mučila.“

Ni ga zamogla v temi ugledati, dasi je tudi osupnena očí široko odprla.

„Utopim te, ubožica, in tudi samega sebe utopim,“ govoril je dalje. „Ni je za naju druge pomoči, ni ga usmiljenja. Jutri vže več ne bodeš marala za jed, jutri ti bode bolje nego denes...“

Ne, ona ni hotela umreti. Bilo jej je komaj osemnajst let, hrepenela je še veseliti se življenja, od todi bojazen smrti, kakoršno ima sploh mladost. Vsa duša v nje notranjosti je zadrgetala pri misli, da bode jutri vže utopljenka, da ima oditi v nekako temnost, da bode nemara ležala v vodi, v sredi rib in gadov na dnu mor-

skega blata. Ne, ne, za nič na svetu! Neopisljiv gnjus in strah popal jo je v tem trenutku in lastni nje oče, ki je takó govoril, zdel se jej je kot nekak zloben dub.

A ves ta čas sta obé njegovi roki počivali na njenih shujšanih ramah in glas je dalje govoril z ónim strašnim pokojem:

„Ako bi tudi kričala, nihče te ne zasliši. Odpahnem te samo, in vse ne potraja dalje, nego bi dva „Očenaša“ izmolil.

„Nočem, oče! nočem —“ zaklicala je Marica. Kaj se ví Bogá ne bojite? Oče, moj dragi, zlati oče! Usmilite se me! Kaj sem vam vender storila? Vsaj nisem toževala o svojej revščini, vsaj sem voljno trpela z vami glad in zimo... Oče!“

Dihanje njegovo je postalo hitrejše, roke so se stisnole kakor klešče; ona pa se je branila smrti čedalje strastneje.

„Usmilite se! milost! milost! Vsaj sem vaš otrok, sem nesrečna, bolna, ki itak dolgo ne bodem na svetu. Vse me boli. Jaz se bojim!“

Tako ječé se je poprijemala njegove suknje in nežno pritiskala ustnice na té roke, ki so jo pahale v propast. Toda, zdelo je se, da ga je še bolj izpodbadala. Njegov mir je prešel v blaz-

nost: začel je rohneti in hripati. Včasih je nastalo mej njima tiho in ako bi bil kdo stal na bregu, čul bi bil samo glasno dihanje, drgetanje in škripanje desek. Noč je bila globoka, temna in pomoč ni zamogla dojeti od nikoder, kajti tù pri kraji pristaje še celó po dnevi, mimo delalcev, ni bilo nikogar.

Usmiljenje, usmiljenje!“ klicala je presunljivo Marica.

V tem hipu jo je z jedno roko nasilno potegnil kè kraju stavišča, z drugo pak jo počel tolči po glavi, da bi oglušil njen krič. Pa tudi ti kriki niso našli nikder odmeva; samo jeden pes je divje zatulil v daljavi.

Deklina je začutila, da oslabuje. Naposled so njene noge zadele na prazno, samo roke so se še držale očeta, toda tudi té so vže medlele. Klic na pomoč postajal je čedalje tihejši in roke so konečno utrgale rob suknje in Marica je čutila, da leti v propast.

Padši z podlage se je z rokami vjela za desko in obvisela nad vodo.

Kmet se je sklonil tja dole in — groza povedati! — počel jej roke odtrgovati.

Truma mislij, kakor četa vihrajočih ptic jej je preletala glavo, kakor slike bliskavice:

Lipnica, vodnjak, odhod, burja, litanije, beda v Novem-Jorku in konečno . . . ó, kaj se ž njo godi?! Vidi nekak ogromen -brod v polnem prođu, na njem trume ljudij in iz té trume se dvoje rok steza proti njej. Za Boga! Jakob sam tamo stoji, Jakob steza roke in nad brodom, nad Jakobom je Mati Božja, smehljajoča se, v velikej svetlobi. Pri pogledu nanj odriva ona ljudi na bregu: Gospá najsvetejša! Jakob! Jakob! . . .

Le trenotek še . . . Naposled povznese oči gori k očetu: „Oče, tamo je Mati Božja! tamo je Mati Božja!“

Trenotek še — in té roke, ki so jo popreje porivale v vodo, prijemljejo sedaj njene omedlele dlani in vlekó jo z nekako nadčloveško močjó navzgor. Vže čuti zopet tlá pod nogami, zopet jo objemajo roke: pa to so roke očeta, ne krvnika in glava jej pada na očetove prsi.

Probudivši se iz omedlevice, opazila je, da leži mirno poleg očeta in — čeprav je bila tema, razbrala je, kakó čepí sklonjen nad njo, in kako votlo in žalostno ječanje prihaja iz njegovih prsij.

„Marica!“ — oglasil se je naposled sè solzami pretrganim glasom, „odpusti mi, odpusti, moje dete! . . .“

Deklica poiskala je v temi njegovo roko in pritislola k njej svoje blede ustnice, ter zašepetala:

„Oče! naj vam ljubi Jēzus takó odpustí, kakor vam jaz odpuščam . . .“

Iz blede jasne zarje prilezel je črez nekoliko časa na obzorje mesec, jasen, velik, poln in v tem se je vnovič zgodilo nekaj čudovitega. Marica je opazila, kakó poletajo z meseca celi roji malih angeljcev, kakor zlatih čebelic, videla je tudi, kakó plavajo v mesečini k njej, mašejo sè svojimi perutnicami, se vrté in frfrajo, ter pevajo z otročjimi glasovi:

„Deklica izmučena, pokoj tebi! Ptičica uboga, pokoj tébi! Cvetlica poljna, potrpežljiva in tiha, pokoj bodi tebi!“

Takó prepevaje, stresali so nad njo kelihe belih lilij in male srebrne zvončke, ki so zvenčali: „Sèn, tebi deklina! Sèn! Sèn! Sèn!“ In bilo jej je pri tem takó dobro, jasno in pokojno, da je v resnici zaspala.

Noč je minola in začelo je svitati. Danilo se je. Jambori in dimniki so jeli moleti iz sence in se nekako približevati: Lovro je klečal pri Marici, črez katero je bil sklonjen . . .

Mislil je, da je umrla. Njeno šibko teló ležalo je nepremično, očí je imela sklopljene,

obraz je bil blede, kakor belo platno, miren in odrevenel. Zastonj jo je stresal stari za rame: ni se ganola, niti očesa ni odprla. Lovretu se je zdelo, da bo vsled tega tudi po njem, a ko je položil svojo roko k njenim ustam, čutil je, da še diha. Srcé njeno je bilo, če tudi slabo; čutil je tudi, da zamore skončati vsak trenotek. Ako bi se iz te rane megle porodil krasen, topel dan, ako bi jo solnce ogrelo, nemara bi se še probudila, toda drugače težko!

Vodne race počele so krožiti nad njo, kakor bi si bile v skrbéh za njo; nekatere so se vsedale na najbližje stebre. Jutranja megla razvlekla se je polagoma pred dahom zahodnega vetriča; njegova sapa je bila vzpomladna, topla, polna nežnosti.

Potem je izšlo solnce. Njega žarki padali so najpopreje na strop pomostja, potem se neprestano nižali, da so konečno stresali svoje zlate žarke tudi na mrtvo lice Maričino. Videlo se je, kakor da jo poljubljajo, božajo in grlijo. V tej zarji in v tem venci jasnih vlas, razmršenih po nočnej borbi in vlagi, bilo je njeno obličje skoro angeljsko in v resnici, Marica je bila za svoje muke in svoja trpljenja vže pravi angelj.

Lepi, rumeni dan ustajal je iz vode, solnce je grelo neprestano toplejše, veter vel pomilovalno nad dekletom, in rae, krožeče v ozračji, kričale so, kakor bi jo hotele probuditi. Lovro je slekel svojo suknjo, pokrill Marici noge in nada se mu je jela povračati v sree.

Odrevenela zasivela barva gubila se je polagoma raz njenega lica, obličje je polahkoma rudelo, zasmehljala se je enkrat, dvakrat, in naposled odprla oči.

Tačas je pokleknol stari kmet na pomostji, povzdignol svoje oči k nebu in solze so mu tekle v dveh potokih po zagorelem licu.

Začutil je tedaj za vselej, da mu je to dete zenica njegovega očesa in duša njegove duše, svetišče nad vse ljubljeno.

Ona pa se ni zgolj probudila, nego vzbudila se še mnogo zdravejša in svežejša, nego je bila včeraj. Čisti zrak v pristaji bil jej je zdravejši, nego oni otrovni v izbi, iz katere so ju pognali. Prihajala je zopet k življenju, ker usedši se na deske, je dejala: „Oče, lačna sem močno!“

„Pojdi, hčerka, z menoj k vodi, znabiti tam najdeva kaj —“ rekel je stari. Vstala je brez velikega truda in šla sta. Toda ta dan imel bi

biti v njiju osodepolnem življenji nekaka izjema, kajti komaj sta učinila nekoliko korakov, zagledala sta blizu sebe na pomostji zavit in mej dvoje desek vtaknjen robec, v katerem sta našla kos turščičinega kruha in osoljenega mesá. Dalo se je to razjasniti s tim, da je morda kateri delaleev, robotajočih v ladjetesalnici, shranil si včera j ostanek svoje južine. Tamošnjí delalci imajo to navado, toda Lovro in Marica razjasnila sta si to drugače. Kdo je položil tja ta živež? Po njiju mnenji gotovo ta, ki skrbi za vsako evetlico, za vsako ptičico, za vsacega čvrčka in mravljinca na polji — Bog!

Pomolila sta očenaš, se najela, če tudi ni bilo mnogo, ter šla k vodi in naprej k glavnemu pristanišču. Tukaj sta pridobila novih močij. Dospevša k carinarnici, obrnola sta se v sméru k „Water Streetu“, in „Broadwayu“. K temu sta potrebovala nekoliko ur počitka, ker pot je bila dolga. Potuje sta posedala na deske ali na prazne ladijske zaboje. Šla sta, nevedoč sama kamo, pa Marici se je videlo, da konečno vender le prideta v mesto. Na poti sta srečala mnogo tovornih vozov, namenjenih k pristaji. Na Water Streetu je vladalo živahno gibanje. Iz odpira-

jočih se hiš prihajali so ljudje, vbirajoči se za svojimi opravki. Pri jednih takih vratih prikazal se je visok, osivel in brkast gospod z malim klobučkom. Prišedši ven, ogledal se je na nju in na njuno nošnjo, zavihal si brke in bilo je videti, da se je njegovo obličje napolnilo z nekakim začudenjem; pa je jel pogledovati ju še skrbliivejše in ljubeznjivo se jima nasmehovati.

Človeško obličje, ljubeznjivo se jima nasmehljajoče, to je bil za nju v Novem Jorku čudež, nekaka čarobnost, vsled česar sta bila oba nemalo osupnena.

V tem času pa se je óni osiveli gospod k njima približal in vprašal ju v najčistejšej poljščini: „Od kod pa sta, človeka božja?“

Kakor bi bil grom v nju vdaril. Kmet, namestu da bi odgovoril, je obledel kakor stena, zadrgetal, ne verujoč ni svojim očém, niti svojim ušesom. Marica, ki se je prva izpametovala, pala je staremu gospodu k nogam, objemala jih z rokami, govoreč:

„Od Poznanja, čestiti gospod! Od Poznanja!“

„A kaj delata tukaj?“

V bedi, gladu in groznem trpljenji tú živiva, dragi gospod!“ Marici je zmanjkalo glasú in tudi Lovro je vže pal k nogam starega gospoda, in

počel poljubljati rob njegove suknje, katere se držé je menil, da drži kos neba v svojej roci.

To je gospod, sam svoj gospod; ta jima ne dá od gladú umreti, ta ju ohrani in ne dopusti, da bi poginola!

Mladi fantek, ki je tu stal za osivelim gospodom, je napel oči, ljudje so se jeli zastavljati, odpirati usta in gledati, kakó človek pred človekom kleči in mu poljublja noge. V Ameriki je to nečuvena reč! Toda stari gospod počel se je na zijake jeziti.

„To ni vaš „business“*) — dejal jim je angleški — idite le za svojim „businessom!“

Potem se je obrnol k Lovretu in Marici: „Na ulici ne bomo stali, pojdita z menoj!“

Popeljal ju je do najbližjega „bar-rooma“,**) in stopivši v posebno stanico, zaprl se ž njima in fantom. Ona sta počela mu vnovič k nogam padati, kar pa je on, odločno se branéč, odbijal:

„Skončajta vže ta „business“, té nepotrebne poklone. Mi smo vender iz jednega kraja, otroci jedne... matere...“

Pri tih besedah počel ga je nadlegovati v očéh dim cigare, katero je baš pušil, kajti obrisal si jih je in povprašal: „Sta li lačna?“

*) pósel. **) gostilna.

„Dva dni vže nisva nič jela, mimo tega, kar sva denes našla pri vodi.“

„Viljem!“ ukazal je stari gospod fantu, „na- roči jima prinesiti nekaj jedi.“

Pa je vprašal dalje:

„Kde stanujeta?“

„Nikder, jasni gospod.“

„Kde sta spala?“

„Nad vodo.“

„So li vaju izgnali iz stanovališča?“

„Izgnali.“

„Nimata drugih rečij, razven tega, kar je na vama?“

„Nimava.“

„Tudi denarjev ne?“

„Ne.“

„Kaj bodeta delala?“

„Sama ne znava.“

„Stari gospod, vprašajoč naglo in nekako osorno, obrnul se je naglo k Marici.

„Koliko si stara, deklina?“

„O gospojnici mi bode osemnajst let.“

„Ti si pač mnogo izkusila?“

Deklina ni odgovorila, nje odgovor je bil globok poklon.

Starega gospoda je počel dim zopet griziti v oči.

V tem hipu so jima prinesli piva in toplega mesá. Stari gospod ju je povabil, naj si brzo postrežeta in vzameta, pa ko sta rekla, da si ne drzneta, je dejal, da sta bedasta. Toda vkljub vsej svojej osornosti dozdeval se jima je, kakor angelj.

Ko sta jela, napolnovalo ga je to z očividno radostjo. Potem si je dal pripovedovati, kakó sta sem došla, kakó se jima je godilo in zakaj sta se sem podala. Lovro mu je vse podrobno pripovedoval, ne zatajivši ničesar, izpovedajoč se, kakor duhovnu. Gospod se je srdil, ugovarjal mu in ko je prišel Lovro do tega, kakó je hotel Marico utopiti, je zaklical: „Jaz bi te iz kože odrl!“

Potem se je obrnul k Marici.

„Pojdi sem, deklica!“ In ko se je približala, prijel jo je z obema rokama za glavo in poljubil jo v čelo.

Na to se je za trenotek zamislil in potem rekel: „Najhujše za vaju je zdaj minolo. Tukaj je dober kraj, toda človek se mora znati ž njim okoristiti.“

Lovro je izvalil nanj oči; ta redki in modri gospod je imenoval Ameriko „dober kraj.“

„Dà, dà, prijatelj“ — je rekel, opazivši Lovretovo začudenje — „dober kraj! Ko sem sem-

kaj prišel nisem imel nič in sedaj imam vendar kos vsakdanjega kruba. Toda vi, ki ste kmetje, imeli bi obdelovati polje in ne klatiti se po svetu. Ako vi od todi odidete, kdo pa tamo ostane? Tu ste za nič — semkaj priti je lahko, a povrniti se, težavno.“

Pomolčal je za trenotek in kakor sam zase dodal:

„Štirideset let sem vže tukaj in ni čuda, da sem na domovino nekoliko pozabil. Toda tôga se me vendar včasih polastuje — kaj? Viljem mora iti enkrat tjakaj pogledat, da bode videl, kde se je njegov oče rodil... To je moj sin,“ je pravil, pokazovaje na fanta. „Viljem, pripelješ mi sem grudo zemlje, da mi jo stavite v rakvi pod glavo.“

„Yes, Father,“*) — odgovoril je fantè angleški.

„In na prsa, Viljem, na prsa.“

„Yes, Father!“ —

Starega gospoda jel je pri teh besedah dim takó močno grizti v oči, da so mu se zenice kakor steklo zalesketale.

Potem se je začel srditi: „Moj fantè razume poljski, pa govori raje angleški. To mora vže takó biti. Kar tu sem pade, to je za prejšnjo

*) da, oče.

domačijo izgubljenó. Viljem! Idi in reci sestri, da bomo imeli denes pri obedu in na noč goste.“

Dečko je urno poskočil. Stari gospod se je zamislil in dolgo molčal; potem je začel vnóvič govoriti, kakor sam k sebi: „Ko bi ju poslal nazaj, stalo bi to mnogo in — kamo bi se obrnóla? Prodala sta, kar sta imela: šla bi beračit. Ako dam deklino v službo, Bog vé, kaj bi se ž njo zgodilo? Ker sta vže tukaj, bode se vama treba poprijeti dela. Ako ju pošljem do kakošne nasebine, omoží se deklina na mah. Ko si potem omoženci nekoliko opomorejo in se hoté vrnoti, vzamejo tudi starega seboj.“

Po tem premišljevanji se je obrnol naravnost k Lovretu:

„Ste li vže slišali o tukajšnjih naših nasebinah?“

„Nisem, čestiti gospod.“

„Ljudje! Zakaj ste se sem podali? Za Boga! Zakaj bi potem ne poginjali! V Chikagi je vama podobnih ljudi blizu dvajset tisoč. v Milwaukeeji ravno toliko, v Detroitu malo, v Buffalu tudi malo. Ti delajo po tovarnah, toda kmet se najbolje prilega za polje. Da bi vaju poslal v Radomo, v Illonois . . .? Tam je za zemljišče vže trda. V

Nebrasei ustanovljajo nekak Novi Poznanj — pa tja je zopet daleč. Vožnja po železnici tja mnogo stoji. K gospej Mariji v Teksasi je tudi daleč. Do Borovine bilo bi najbolje in to tim več, ker vama zamorem dati vozne liste zastonj in kar vama dam na roko, to bodeta imela za gospodarstvo.“ Zamislil se je še globlje.

„Poslušaj stari,“ rekel je naglo, „v Arkanzasu ustanovljajo ravnokar novo naselbino Borovino. To je krasna pokrajina in topla in še skoraj pusta. Tam dobita od vlade zastonj 160 oral hoste in tudi nekaj za nagrado od železniške družbe, razumeš. Dam ti nekaj za gospodarstvo in liste za vožnjo, ker to zamorem. Sè železnico potujeta do mesta Little-Rock, potem bo treba potovati z vozom. Tam se konči snideta tudi z drugimi, kateri pojdejo z vama. V ostalem dam vama seboj karto. Hočem vama pomagati, ker sem vajin brat: toda tvoje hčerke mi je stokrat bolj žal, nego tebe, razumeš! Zahvalita Bogá, da sta me srečala.“

Njegov glas je postal tu nenavadno mehak.

„Poslušaj dete,“ rekel je Marici, „tukaj imaš mojo karto: shrani jo sveto! Če pride náte bêda in postaneš li zapuščena, brez varstva na svetu, poišči me. Ti si revno in dobro deklè.

Ko bi umrl, Viljem se zá-te pobrine. Karte ne izgubi! In sedaj, pojdita z menoj.“

Na poti jima je kupil perila in obleke in konečno popeljal ju v svoj stan, kder ju je pogostil. Njegova hiša je bila polna dobrih ljudi, kajti Viljem in njegova sestra Ivana skrbela sta za nju kakor za vlastne sorodnike. Gosposdič Viljem obnašal se je proti Marici kakor proti kakej „lady“ (gospodični) in ona se je vsled tega močno sramovala. Na večer pa je prišlo k Ivani nekoliko mladih gospodičen z vlasmi v čelo sčesanimi, zalo opravljenih in prijaznih. Vzele so mej se Marico, čudile se, da je takó blede, takó zala, da ima takó svetle vlasi, da se jim neprestano klanja in jim poljublja roke — čemur so se óne močno smijale. Stari gospod izprehajal se je mej mladino, stresal belo glavo, vedno nekaj záse mrmral, véasih se tudi srdil; govoril le angleški, samo z Lovretom in Marico se je razgovarjal poljski o oddaljenih rojstnih krajih; vzpominjal se ni vsega ali vzpomnil se sedaj tega, sedaj onega in pri tem ga je grizel dim cigare često v oči, ker si jih je pogosto obrisaval.

Ko so odšli spat, se Marica ni zamogla vzdržati solz, videč, kakó jej gospodičina Ivanka sama pripravlja posteljo.

Nepoznane ptice so žvrgolele po zelenej goščavi. Jedenkrat se je zdelo Lovretu in Marici, da sta v sredi stepe in planin ugledala nekake jezdece s perjem na glavah in z obrazom, kakor baker rujavim. Pri pogledu na to vse, na te lesove, na puste stepe in gaje, na vsa ta doslej neznana čuda in ljudi, Lovro ni zamogel dalje miren ostati in je rekel:

„Marica!“

„Kaj?“

„Vidiš?“

„Vidim.“

„In se čudiš?“

„Čudim.“

Naposled so se prepeljali črez reko, ki je bila trikrat širja od Varta (v Poljskej), o kateri so pozneje izvedeli, da se imenuje Mississipi. Ko so pak prišli v Little-Rock, bila je vže noč.

Tukaj bi imela poizvedeti cesto k Borovini.

Zapustimo ju sedaj v tem trenutku. Drugi listek z njihove poti za kruhom bil je s tim končan. Tretji bi se imel odigrati v lesih, vsredi padanja sekir in težkega dela naselniškega življenja. Sta li tamo manje solz prolila in manje béde trpela, bomo v kratkem videli.

III.

Naselniško življenje.

Kaj je bila Borovina? Naselbina, ki je imela stoprv nastati. Ime bilo je izmišljeno očitvidno vže popreje, a po pravilu morala bi povstati tudi stvar, čije ime je vže obstojalo. Najpreje so samo poljske, za tim pa tudi angleške novine, izhajajoče v Novem Jorku, Chicagi, Buffalu, Detroitu, Milwaukeeki, Manitovaku, Denveru, Calumetu, z jedno besedo: povsodi, kder se je glasil poljski jezik, razglašale urbi et orbi sploh in poljskim izselnikom posebej, naj bi vsak, kdor hoče biti zdrav, bogat, srečen, kdor hoče dobro jesti, dolgo živeti in po smrti vzveličan biti, zadobil si vsaj delece tega pozemeljskega raja, kateremu je ime „Borovina“. Oglasi so naznanjevali, da je Arkansas, kder ima Borovina nastati, sedaj res še pusta pokrajina, toda na svetu najzdravejša. V istinitosti je sicer mestice Memfis, ležeče tamo na meji proti reki Mississipi-ju bivališče ali dom žolte mrzlice, toda po naznanilih se je dalo razbrati, da ni nikakor mogoče, da bi črez tako reko, kakoršna

je Mississipi, zamogla žolta, ali sploh kaka mrzlica dospeti. Pri gorenjem tóku reke Arkansasa žolte mrzlice sploh ni, in to najbrže za to, ker bi jo sosadni čoktavski Indijani brez vsega usmiljenja oskalpovali (jej potegnili kožo črez glavo). Mrzlica se pred rudečkasto kožo naravnost trese. Vsled tega bodo pak borovniški naselniki stanovali mej žolto mrzlico na vzhodu in mej rudečkožniki na zapadu, bivajoči sami pri tem povsem nepristranski; pred seboj pak bodo imeli táko prihodnost, da bode Borovina črez tisoč let štela vsaj dva milijona prebivalcev in zemlja, za ktere jeden akker*) se plačuje sedaj poldrugi dolar, bode se črez nekaj časa baje prodajala blizu po tisoč dolarjev štirjaški laket.

Takošnim obljubam in dokazom bilo se je težko upirati. Onim, katerim se ni ljubilo sosedstvo Čoktavov, zagotavljali so oglasili, da to bojevno pleme je posebno naklonjeno Poljakom, toraj je tudi mogoče pričakovati mej njimi najboljšega sporazumljenja. V ostalem je tudi znano, da kder črez lesove in stepe ide železnica in se razteza telegrafska žica po stebrih, podobnih križem, da tamo stojé ti križi kakor na grobišči Indijanov,

*) angleška in severno-amerikanska ploskovna mera = 0,40467 hektar.

in takó je vsled todi napeljane železnice izumrtje tih Indijanov v tej pokrajini zgolj vprašanje časa.

Zemljišče je bilo resnično lastnina železniške družbe, kar je tudi vzbujalo nádejo nasebine o mogočej zvezi sè svetom, o trgovini s'pridelki in o bodočem razevetu sploh. Oglási pak so pozabljali dodati, da je bil železniški tir še le dodelan in da baš prodaja posameznih oddelkov zemlje, od vlade železnici prepuščenih v tih pustih pokrajinah, bi imela društvu povrnóti stroške za nje napravo; katero pozabljivost pa je bilo lahko odpustiti pri takó na vsa usta hvalisanem vabilu. V poročila o Borovini ukrala se je še druga pomota, namreč: da to zemljišče ni ležalo poleg tira, nego daleč proč od železnice v širokej puščavi, kamor se je samo z vozom zamoglo dospeti in to ne brez malega truda.

Pri takošnih zatajenjih in pomotah so sicer zamogle nastati razne neprijetnosti, toda te so preminole brzo, ko je bila železnica dodelana. V ostalem je tudi sploh znano, da se podobni oglasi ne smejo smatrati strogo resničnimi; kajti kakor vsaka rastlina, ki je presajena na ameriška tlá, bujneje raste, če tudi v gotovo škodo sadú, takó so tudi reklame v ameriških časnikih tolike, da

je iz velikega kupa tih govorniških plev težko mogoče jedno zrnce resnice izmlatiti. Razven vsega pak, kar se je moglo v oglásih o Borovini za humbug (širokustje) smatrati, bilo je brez dvoma gotovo, da ta naselbina ne bode baš slabša od tisoč drugih, o čijih početkih se ni z nič manjšo pretiranostjo pisalo.

Pogoji so bili tu v mnogih ozirih nenavadno lepi in za to se je vpisalo za naselnike v tej nastalej naselbini veliko mnoštvo osob, izvlasti poljskih rodbin, raztresenih po vsih Zjedinjenih državah, od Velikih jezer do Palmovih lesóv Floride; od atlantskega morja do pobrežja Kalifornije. Prvo priliko, da bi prišli vèn iz zadušljivih, po dimu in sajah počrnjenih prostorih v mestih, pograbili so pruski Mazuri, Šlezijani, poznanjski in gališki Poljaki, Litevčani in varšavski Mazuri, ki so delali po tovarnah v Chicagi in v Milwaukeeji in kateri so vže davno hrepeneli po priprostem kmetiškem življenji ter se sedaj poprijeli pluga in sekire v tih prostranih poljanah in gozdih arkansaskih step. Oni, katerim je bilo v kraji Gospé Marije v Teksasu pretoplo, ali oni, ktere je v Minessoti stiskal mraz, in tí, ki so v Detroitu tožili o vlažnem podnebji, ali v Radomi in Illinoisu o ubožtvu — vsi ti so se pridružili prvim in neko-

liko stotin ljudij, mej kterimi je bilo največ možkih, — pa tudi žensk in otrok ni bilo malo, — preselilo se je v Arkansas. Imé „Bloody-Arkansas“, t. j. „Krvavi Arkansas“ naselnike ni dosti strašilo. Dasi tudi ta pokrajina še dandenašnji ni prazna roparskih Indijanov, dalje takó zvanih autlanov ali lupežnikov, ki so se le z begom prisojene smrti rešili, ter pustošili gozde vkljub prepovedi vlade na Red-Riweru v družbi z brezštevilnimi drugimi postopači in nimaniči, ki so zbežali vže izpod vešal; dá, čeprav še sedaj sloví zapadna stran te pokrajine po krutih bojih mej rudečkastimi in belimi lovci bivolov, po strašni pravici „lynch“*) imenovani, je vendar še mogoče si tukaj pomagati. Ako ima Mazur (Poljak) drevnico v roci ter okrog sebe še na vsaki strani družega Mazurja in za seboj tudi še jednega, ne stopi za karsibodi s pota vsakemu; gotov je zakričati nad vsakim: „Hodi k vragu! Ne šali se, sicer ti jih naložim, da se več gibal ne bodeš!“ Na dalje pa tudi vémo, da so Mazurji najrajše blizu skupaj in se sploh tako naselé, da bi Matiček Matičku v vsakem hipu zamogel prihiteti na pomoč ako bi to vztrebalo.

*) samosodstvo.

V shodišče bilo je namenjeno mesto Little-Rock, toda iz Little-Rocka do Clarsvilla, najbližnje naselbine, ktera bi imela biti sosedinja Borovini, je bilo blizu takó daleč, kakor iz Varšave v Krakovo in hoditi se je moralo po pustih krajih, prodirati lesove in broditi čez vode. Nekoliko ljudij, kateri niso hoteli čakati na popolni zbor, poginolo je tamo nekde brez vsakega poročila, toda glavni tabor došel je srečno na mesto in nastanil se je v sredi lesa.

Naselniki so bili, da resnico povemo, komaj da so tjakaj došli, močno osupneni. Nadejali so se, da najdejo na določenem zemljišči vže polje in lesove vsaksebi; pa našli so zgolj gozde, ki jih je bilo treba posekovati. Črni hrasti, rudeča drevesa, bombažniki (cotton-wood) imenovana, jasni platani in mračni hikori, vse to je stalo tú tesno jedno poleg družega. Tudi z lesom obrastel svet ni bil vabljiv; bil je prepoln nekakega velikanskega srobotja, visoko nad zemljo rastočega, ki je stezalo svoje vrhove, jednako vrvém in motvozom od drevesa do drevesa, napravljaje ž njimi nekake viseče mostove, in nekake zastore ali preproge, takó skupaj stlačene in stkane, da ni bilo mogoče skozi videti; kdor pa

se je spustil dalje v les, ta ni videl nad seboj neba, dá, lahko mu je bilo tudi v njem zablodeti in izginiti na veke. Jeden pa drugi Mazur je pogledoval sedaj na svoje pesti, sedaj na sekiro, urno zopet na hrast, obsezajoč v promeru nekoliko laktov in mnogokteremu se je čelo zmračilo. Dobro je sicer imeti les za stavbo in kurjavo, toda posekati gozd na sto in šestdeset oralih, izkopati iz zemlje panjače, poravnati jame in stoprv potem poprijeti se pluga, to je za človeka delo mnogih in mnogih let.

Pa ker družega kaj ni bilo početi, zato se je tudi vže družega dne po prihodu tabora vsak zaznamoval s križem, pljunil si v roke, zagrabil sekiro, stisnol, zamahnol, udaril in od tega časa je bilo dan na dan slišati v arkansaskem lesu petje sekir in včasih tudi pesnij, glasečih se daleč na okrog:

Je prišel Jvanek,
 Prišel k nam iz dvora:
 „O, mila Katloa,
 Pojdi z mano do lesa,
 Do lesa temnega!“

Tabor je stal poleg potoka na dosti obsežnej frati, na katere okrajih bi imele stati sčasoma v čveterokotniku bajte, na sredi pak cerkev in šola. Toda do tega je bilo še daleč in mej tem

so stali tamo le vozovi, na katerih so naselniške rodbine semkaj dospele. Vozovi so bili postavljeni v trikotniku, da bi se mej njimi, ako bi bili slučajno od koga napadeni, mogli braniti, kakor v kakej trdnjavi. Za vozovi na ostalem prostoru frate pasli so se osli, konji, voli, krave in ovce, katera je čuvala straža, sestavljena iz nekoliko mladih oboroženih dečakov. Ljudje so spali na vozovih, ali pak tudi poleg njih pri zakurjenih ognjiščih.

Po dnevu so bivale v taboru žene in otroci; kder so bili možje, čulo se je padanje sekir, ki je odmevalo po celem lesu. Po noči so tulile v goščavah divje zverine, izvlasti jaguari, arkan-saski volkovi in kujoti. Strašni sivi medvedje, kateri se ognja manj bojé, približevali so se vrlo često k samim vozovom, vsled česar so se vsredi teme po noči neprestano čuli strelji iz karabinov in klici: „Pogini! ti mrcina!“ Ljudje, ki so došli sem iz divjih pokrajin teksaskih, bili so večji del dobri strelec in ti so tudi z lahkoto oskrbovali sebi in svojim rodbinam zadosti divjačine, izvlasti so streljali antilope, jelene in bivole; bilo je to ravno v dôbi, ko potuje ta zverjad od juga na sever. Ostali naselniki hranili so se sê živežem, nakupljenim v Little-Rocku ali v Claesvillu,

izvlasti s turščičino moko in osoljenim mesom. Mimo tega so davili tudi ovce, katerih je kupila vsaka rodbina nekoliko.

Na večer, ko so se pri vozovih zanetili ognji, je brezskrbna mladina, namestu da bi šla spat, počela plesati. Neki godec prinesel je seboj gosli, na katerih je sviral, kakor je kot samouk znal, pa ker se je slabi glas strun hitro izgubljal v lesnem šumu, pod milim nebom, pomagali so ostali goslarju, prav po amerikkansko, bobnaje po kositrenih skledah. Življenje pri tem težkem delu minévalo jim je sicer dosti hrupno, a vsekako nič kaj prijetno.

Prva stvar je bila postaviti si bajte, in tã so v resnici v kratkem času nastali na zelenej frati prvi izdelki sten, ki so se pokrile sê skorjo, treskami, iverjem in podobnim lesenim smetiščem. Rudeče drevo, „redwood“ imenovano, se je rado dalo lupiti, toda težavno je bilo takó daleč ponj hoditi. Nekateri so si napravili mej tem postrešje iz plaht, ki so jih imeli na vozovih. Drugi, izvlasti neoženjeni, kateri so še lahko brez postrešja prebili in se niso radi trudili s posekovanjem dreves, jeli so na prostorih, kder zemlja ni bila zarasla, in kder so bili tudi brasti in

hikori, ta železna drevesa, nekoliko redkejši, orati. Tedaj se je vprvič, odkar arkansaski les stoji, čul v njem človeški, vožnjo žival goneči glas.

Sploh so imeli naselniki s početka toliko dela, da niti niso vedeli, kamo imajo popreje svoje roke položiti, neznajoč, ali jim je treba najpopreje staviti bajte, sekati les ali loviti zver. Kmalu s početka se je tudi pokazalo, da je pooblaščenec naselnikov kupil to zemljišče od železniške družbe le na véro in da ga popreje ni ogledal, kajti drugače bi težko bil kupil tako pusto puščavo, izvlasti ker so bile na prodaj še druge stepe, deloma tudi z lesom pokrite. On, kakor pooblaščenec naselnikov in ž njim tudi poverjenik železniške družbe, sta v resnici došla jedenkrat tjakaj, da zemljo na posamezne kosove izmerita in vsakemu svoj del odkazeta, toda vzpoznavši, kakó stvar stoji, pomudila sta se tukaj le dva dni, potem pa se povrnola, izgovarjajoč se, da ideta po priprave za merstvo v Clarksville, toda pozneje ju živa duša tamo ni več videla.

Brzo na to je tudi došlo na dan, da so nekateri naselniki plačali več, drugi manje in — kar je bilo še najhujše — nihče ni vedel, kde

leži njegov kos in kakó izmeriti to, kar komu pripada. Naselniki so bili tú brez ravnatelja, brez vlade, katera bi zamogla to stvar vrediti in prepire poravnati. Niso tudi znali, kakó se imajo dela lotiti. Nemci so jeli v družbi posekovati les in očedivši cel prostor postavili so si sè združenimi močmi bajte, na to pa počeli pri vsakej izmerjevati zemljišče. A vsak Mazur hotel je hitro s početka le sam zá-se delati, sam sebi hišo staviti in na svojem kosu zemlje les sekati. Mimo tega je vsak hotel imeti nekaj zemljišča na sredi frate, kder je bila goščava najredkejša in voda najbližja. Iz tega so nastali prepiri, ki so še huje naraščali, ko se je necega dne prikazal, kakor bi iz neba pal, voz nekakega gospoda Grünmanskega. Ta gospod imenoval se je nemara v Cincinattu, kder prebivajo Nemci, Grünemann, toda tukaj v Borovini pridal si je „ski,“ in to za to, ker je to ustrezalo njegovej barantiji. Na njegovem vozu je bila visoka platnena plahta, raz katere se je na vsakej strani čital napis z velikimi črkami „Saloon“ in pod tim nekoliko manjši: „Brandy, whisky, džin“ (imena raznih žganih pitij).

Na kak način se je zgodilo, da je njegov voz prebrel vso nevarno pustinja mej Clarcsvil-

lom in Borovino brez poškodovanja, na kak način se je zgodilo, da ga niso razbili stepni tolovaji, in zakaj Indijani, ki se v manjših tropah v tej okolici potikajo, ter so se vže večkrat k Claresvillu pritepli, gospoda Grünmanskega niso oskalpovali, to je bila njegova tajna; dosti bodi tega, da je tjakaj prišel in da je vže kmalu prvega dné pričel dobro kupčijo. Toda od tega dné so se jeli tudi naselniki mej seboj mrziti. K tisočerrim njih prepirom radi zemljišč, posodja, ovac in ognjišč, pridružili so se sedaj še drugi vzroki. Mej naselniki nastal je namreč nekak duh amerikanskega domaoljubja. Ti, ki so prišli iz Zjedinjenih držav severne Amerike, hvalili so svoje poprejšne nasebine na kvar nasebin in naselnikov iz južnih krajev in nasprotno. Takrat si zamogel zaslišati óno severo-amerikansko poljščino, pomešano z angleškimi izrazi, kder je vsled ločitve iz očetnjave in vsled prebivanja mej ptujimi prebivalci domačih izrazov zmanjkalo. —

— — — — —

— — — — —

Bilo je v kratkem tù v nasebini slabo, kajti tropa tih ljudij bila je nalik četi ovac brez pastirja. Prepiri radi zemljišč postajali so čedalje silnejši.

Došlo je celó vže do tepežev, pri katerih so se ti, ki so bili iz jednega kraja, združevali proti onim od drugodi. Izkušenejši, starejši in modrejši so si sicer še olastili neko veljavo in nadmoč, pa vsikdar se jim le ni posrečilo vzdržati mirú. Samo v času nevarnosti so jih skupne koristi prisiljevale pozabljati na razpore. Jedenkrat, ko je na večer nekoliko indijanskih tibotapecev ukralo nekaj ovac, vrgli so se kmetje na nje brez daljšega premisleka. Dohiteli so jih, odvzeli jim ovce in potolkli jednega rudečeokožnika takó, da je črez kratko izpustil dušo in takó je ta dan vladala mej njimi največja sloga; ali drugi dan za rano so se jeli mej seboj pri sekanji lesa vnovič prepirati in tepsti. Mir je vladal mej njimi tudi takrat, ko je zvečer godec počel svirati, ne plesne valčike, nego napeve raznih pesnij, ki jih je vsak od njih vže davno slišal, davno — še pod slamnatimi strehami v domovini. Takrat je navadno utihnol mej njimi govor. Kmetje so se vstopili okolo godca, šepet gozda mu je priglaševal, plamen na ognjiščih sikal in spuščal iskre, oni pa so stali, z glavami k tlom povešenimi, — njih duše pa so letale nekamo tja za morje. Večkrat je mesec priplaval vže visoko nad gozd in oni so le še

stali ter poslušali. Toda mimo nekoliko tih kratkih trenotkov pretvarjalo se je v naselbini vse v čedalje večjo napetost. Nered mej njimi se je povečal, sovraštvo raslo. Mala ta družba, ki je bila takó rekoč vržena sèm v sredino lesa in bila odločena v pravem pomenu besede od ostalih ljudij, zapuščena od voditeljev, ni mogla in tudi ni znala dati si najmanjšega svéta.

Mej timi naselniki nahajamo tudi dve nam vže znani osobi: starega kmeta Lovreta Toporka in njegovo hčerko Marico. Dospevša v Arkansas imela bi tu v Borovini deliti svojo osodo z drugimi. S početka godilo se jima je še kakor tako. Tukajšni gozd vender le ni bil novojorška ulica in poleg tega nista imela tamo ničesar, dočim sta imela tukaj voz in nekoliko domačih potrebščin, ki sta si jih nakupila v Claresvillu za dosti nizko ceno, in nekoliko orodja za domače potrebe. Tamo ju je mučila strašna toga, a tukaj jima težko delo ni dopuščalo mislij od vsakdanjih težkih opravkov odtrgovati. Kmet je sekal drevesa, lupil skorjo in obsekoval trame za bajto, a deklina je prala pri potoku perilo, kurila in pripravljala jed, toda pri vsem tem poslu in znoji ginoli so v gozdnem zraku vsi znakovi

njene nekdanje bolezni, ki jo je morila vsled bede v Novem-Jorku. Topli veter teksaski opalil in pokril je njeno blede lice sê žoltim leskom. Mladenči od sv. Antona (San-Antonio) in Velikih jezer, ki so se prečesto za malenkostne reči mej seboj pestili, strinjali so se vsi v tem, da oči Marice zrô izpod svetlih vlasij, kakor plavice iz žita, in da je Marica sploh najlepše dekle, kar jih je vže človeško okó kedaj gledalo. Maričina lepota je bila Lovretu jako v prid. Lovro si je izbral sam kos najredkejšega lesá in nihče se temu ni protivil, kajti vsi fantje so bili na njegovej strani. Mnogokateri mu je tudi pri sekanji dreves in tramov ali pri vlaganji sten pomagal in stari, ki je bil premeten, je brzo uganol, za kaj tû gre in rekal je kedaj pa kedaj:

„Moja hči hodi po loki kakor lilija, kakor gospá, kakor neka kraljica. Komur hočem, temu jo pa dam, a komur si bodi je ne dam, ker ona je dobra gospodinja. Kdor se mi nižje prikloni, mi bolje posluži, temu jo dam, toda veternjaku nobednemu.“

Kdor je tedaj njemu pomagal, mislil je, da sebi pomaga.

Lovretu bilo je tedaj mnogo bolje, nego drugim in bilo bi mu povsem dobro, ako bi bila

naselbina imela kako bodočnost pred seboj. Toda stvari so postajale slabše od dné do dné. Minol je teden, minol drugi. Okrog frate so se posekala drevesa, zemlja se pokrila sê skorjo, tu in tamo je štrlela nakvišku žolta stena poslopj, ali vse to, kar se je dogotovilo, je bila zgolj igrača proti temu, kar se je imelo še storiti. Zelena stena gozda umikala se je sekiram le polagoma. Ti, ki so se spustili dalje v les, donašali so prečudna poročila in sicer: da ta gozd nima sploh nobenega kraja in konca, da so tamo mlakuže, močvirja in nekaka čudna voda pod drevesi, iz katere se nekaki čudni sopari v podobi duhóv mej goščavo dvigajo; da tamo gadje sičejo in neki glasovi kličejo: „Ne hodi sem!“ da so tamo nekaka čudna grmičja, ki človeka za obleko lové in ga več ne izpuščajo. Neki kmet iz Chicage je tudi dokazoval, da je tamo videl zlodja v pravej podobi in kakó je dvignol svojo strašno glavo iz blata in nanj takó zarjovel, da je od strahú komaj v tabor nazaj pribežal. Naselniki iz Teksasa sê mu ugovarjali, dokazujé, da je bil to bivol, a on tega nikakor ni hotel verjeti. Temu groznemu stališču so dodajala proznoverja še večjo grozo. Črez nekoliko

dnij zgodilo se je, da sta se dva predrzneža podala v les in se nista več povrnila. Nekoliko ljudi je obolelo od bolezni v križi, potem se jih je lotila mrzlica. Prepiri zbog zemljišč so rasli takó, da je došlo vže do krvavih prasek. Kdor si ni zaznamoval domače živali, zaprli so mu jo drugi. Tabor se je razdelil, vozovi so se razpostavili po vsih kotih frate, samo da bi bili kolikor mogoče oddaljeni jeden od družega. Nihče ni vedel, kdo ima iti čuvat čredo; ovce počele so ginoti. Med tem pa je postala jedna stvar čedalje očividnejša, namreč, da jim, predno solnce dosti jako postane in po hladnej rosi napajana setev ozele in zazori, zmanjka vse hrane in da se potem prične glad. To prepričanje pripravilo je vse v obup. Tudi padanje sekir v gozdu je vže pojemalo, kajti primanjkovalo je k temu vztrajnosti in poguma. Vsak bi bil še rad delal, ako bi mu bil kdo rekel: „Tukaj imaš ti to, ti óno, od sedaj je tvoje!“ Ali nihče ni vedel, kaj je njegovega in kaj ni njegovega. Ljudje so govorili, da so bili v to puščavo privedeni, da bi tu prosto poginoli. In takó je vsak, kdor je imel še kak groš, sel na voz in se odpeljal v Claresville. Toda veliko je bilo takih, ki so potratili v ta posel svoj

poslednji groš, in niso imeli toliko, da bi se zamogli v svoja poprejšna bivališča povrniti. Ti so lomili od obupa roke, videč svoj gotovi pogin.

Naposled so sekire povsem prenehale robotati in gozd je šumel, kakor bi se posmehoval ljudske slabosti. „Trudi se čeli dve leti in potem od gladu umri!“ — govoril je kmet kmetu. In les je šumel, kakor bi se posmehoval. Jednega večera pristopil je Lovro k Marici in rekel: „Vsi tu ginejo in tudi midva pogineva.“

„Zgodi se božja volja!“ odgovorila je dekлина, „toda Bog se je naju usmilil vže poprej“ in naju tudi sedaj ne zapusti.“

In pri tih besedah je povzdignola svoje, kakor plavice modre oči, gori k zvezdam in v zarji ognja bila je nalik kakej cerkvenej sliki. A fantje iz Chicage in strelec iz Teksasa so gledajoč na njo govorili: „Niti mi te ne zapustimo Marica, zora rumena!“

Marica je pomislila, da je le jeden pod solncem, s katerim bi šla na kraj sveta, le jeden — Jakob v Lipnici. Toda ta, dasi tudi jej je obljubil, da kakor ptica po ozračji prileti, da se kakor prstan po cesti, prikotali, ni priplaval, ni priletel, on jedini je njo ubožico zapustil!

Marici ni zamoglo uiti, da se vsej nasebini slabo godí, ali ona je bila vže v tolikej propasti in Bog ju je bil vže iz takih oslobodil, da je njena duša ostala vedno vedra v bedi, polna zapanja v božjo pomoč, ob kar je prav nič ni moglo pripraviti.

Sicer se je tudi vzpominjala, da jej je dal oni stari gospod v Novem-Jorku, ki jima je v največji bedi pomagal, da sta sém dospela, listek in jima rekel, da naj se, kedar bi se jima slabo godilo, le na njega obrneta — on jima hoče vsikdar pomagati.

V tem pa je prinašal nasebini vsak dan večjo in večjo grozo. Ljudje so begali odtodi po noči in kaj se je vse ž njimi godilo, skoraj ni mogoče dopovedati. Gozd naokrog je šumel, kakor bi se posmehoval. Stari Lovro je naposled od truda obolel. Komaj je zamogel hoditi. Dva dneva za to ni niti maral, a tretjega vže ni mogel vstati. Deklina je šla v les, nabrala mahu, postlala ž njim pòd vže gotove bajte, ki je stala na travniku, položila očeta na mah in pripravljala mu zdravila sè žganjem.

„Marica.“ zašepetal je stari, „smrt se mi črez les približuje; sama ostaneš na svetu! revica,

Bog me kaznuje za moje težke grehe, ker sem te spravil črez morje in te takó ugonobil. Težka bode moja smrt. . .“

„Oče,“ odgovorilo je dekle, „mene bi bil Bog kaznoval, ako ne bi bila šla z vami!“

„Ako bi te le takó osamljene ne zapuščal, ako bi te zamogel vsaj k tvojej zaroki poblagosloviti, laglje bi umrl. Marica, čuj, vzemi Črnega Orlika za moža, on je dober človek in te ne zapusti.“ Črni Orlik, nezgrešljivi teksaski strelec, ki je stal blizu, pal je pri tih besedah na kolena.

„Oče, poblagoslovite naju“ — je dejal — „jaz ljubim to dekle, kakor svojo lastno osodo. Znan sem z lesom in jej ne dam poginoti.“

Pri tih besedah je pogledal sè svojimi sokolovimi očmi na Marico, a ona, sklonivši se pri vznožji starega je zašepetala: „Ne silite me, oče! Komur sem obljubila, tega bodem, ali nobednega.“

„Komur si obljubila, njegova ne bodeš, ker jaz ga ubijem. Moja moraš biti, ali pa nikogar,“ odgovoril je Orlik. „Vsi poginejo tukaj, pogineš tudi ti, ako te jaz ne rešim.“

Črni Orlik se ni motil. Naselbina je ginola. Minol je zopet teden, minol drugi. Hrana jela je pohajati. Počeli so vže klati živino, ki je bila

namenjena v vožnjo. Mrzlica je zahtevala vedno novih in novih žrtev, ljudje v tej puščavi so jedenkrat vse proklinjali, drugikrat zopet z groznim glasom klicali nebo na pomoč. Neke nedelje so pokleknoli vsi, stari in mladi, žene in otroci na travniku in peli na glas litanije. Sto glasov je ponavljalo: „Sveti Bog, vedno sveti, vedno močni in nesmrtni, usmili se nas!“ Gozd je prenehel hruščati, prestal šumeti in poslušal. Stoprv, ko je pesem utihnola, zašumel je vnovič, kakor bi trdil: „Jaz sem tu kralj, jaz sem tukaj gospod, jaz sem tu najmočnejši!“

A Črni Orlik, ki je bil z gozdom znan, uprl je vanj svoje črne oči, pogledal nanj nekako čudno in potem glasno rekel:

„Ah, dà! Sedaj zbežimo od todi!“

Ljudje so pogledovali začudeni na Orlika in nekaka zla slutnja je prevzela njih sreče. Ti, ki so ga poznali še iz Teksasa, imeli so v njega veliko zaupanja, ker je bil dober lovec in vže tedaj v Teksasu močno sloveč. Bil je to fant v resnici nekako zdivjan v stepah in močen, kakor dob. Z medvedi se je v dvoboj spuščal. Pri svetem Antonu, kder je popreje boravil, vedeli so o njem vrlo dobro, da je vzel včasih karabin na rame,

odšel v puščavo, nekoliko mesecev se ne pokazal domá, in vendar potem zopet vrnil zdrav in nepoškodovan. Rekali so mu „Črni Orlik“, ker je bil ves od solnea opaljen. Pripovedovalo se je tudi o njem, da je na meksikanskej granici moril, ali to ni bila resnica. Prinašal je le kože in včasih tudi indijanske skalpe, pa to le dotlej, dokler se mu proš ni s prokletstvom zagrozil. Tukaj v Borovini se sedaj za nič ni brigal, za nič več maral. Gozd mu je dajal jedi in pijače, gozd ga je tudi oblačil. A ko so začeli ljudje od todi begati, in skoraj glavo izgubljati, stopil je on na čelo in vodil, kakor stara gos, za seboj vse znance iz Teksasa. Ko se je toraj po litanijah v les zagledal, pomislili so ljudjé: ná, on si vendar kaj izmislil!

V tem je zapadalo solnce. Visoko, mej črnimi vejami hikorov svetila je še nekaj časa zlata zarja, pa zarudela in ugasnola. Veter jel je pihati k jugu in ko se je zmračilo, zadel je Orlik na rame karabin in odšel v les.

Noč se je vže razprostirala nad zemljo, ko so v črnej lesnej daljavi ugledali ljudje luč, kakor veliko zlato zvezdo, kakor vzhajajočo zoro ali solnce, ki je rasla z nenavadno hitrostjo, razliva je okolo sebe krvavo, rudečkasto zarjo.

„Les gori! Les gori! —“ klicali so v taborji.

Truma ptic je vreščeč letala od vsih stranij lesa, in kričala v krogu kolebajoč se v zraku. Živina, v ograji je žalostno mukala, psi so tulili, ljudje begali sem in tja, ne vedoč osupnjeni, dali se požar morda tudi nad nje ne spravi; toda močen veter je zamogel gnati plamen le proč od frate. Mej tem se je v daljavi zabliščala druga rudeča zvezda, potem tretja. Obé sta se brzo zlili s prvo in požar je razsajal na čedalje večjih prostorih. Plameni so se razlivali kakor voda, raztezali se po suhih vrvéh divjega srobotá in stresali listje. Veter je na to odtrgaval to goreče listje, vznášal ga v zrak in nosil kakor ognjene ptice vedno dalje in dalje.

Hikori so pokali v plamenu s treskom, kakor bi iz topov streljal. Rudeče ognjene kače vile so se po smolnatem lesovji goščave. Sikanje in šum plamenov, lomljenje vej, trušč vedno bolj razprostirajočega se ognja spremljan s kričem osupnenih ptic — vse to je polnilo ozračje. Skoraj nebá dotikajoča se drevesa tresla so se, kakor ognjeni stebri in stožeri. Prežgane vrvi srobotá odtrgovale so se od dreves in odskakovaje od debel grozno zamahovale v ozračji, kakor satanske roke,

iskre padale so in ogenj širile od drevesa do drevesa. Nebó je zarudelo, kakor bi gori razsajal drugi požár. Vse se je razsvetilo kakor po dnevu. Takó so se zlivali vsi plameni v jedno veliko morje in raztezali se črez les, kakor dih smrti ali gnjev božji.

Dim, vročina in smrad ožganih dreves napolnoval je ozračje. Ljudjé v taborji, dasi tudi jim ni grozila nevarnost, spustili so se v krik in klicanje, kar se je naglo od té strani, kder je požár razsajal, prikazal Črni Orlik. Njegov obraz je bil od dima očrnjen. Ko so ga bili obstopili, podprl se je o karabin in rekel: „Nič več ne boste sekali. Zapalil sem les. Zjutraj boste imeli na onej-le strani toliko polja, kolikor ga bodete hoteli.“

Potem se je približal k Marici in zašepetal: „Moraš biti moja, ker jaz sem tá, ki sem les zapalil. Kdo je tú močnejši od mene?“

Deklina je vsa strepetala, kajti mesec mu je svetil naravnost v očí — strašen je bil videti. . .

Denes prvokrat po svojem prihodu v Ameriko hvalila je v duhu Bogá, da je bil Jakob daleč v Lipnici.

Požár, čedalje huje besneč, razširjal se je dalje in dalje; počelo se je daniti, a dan je imel biti mračen in deževen. Pri svitu jih je odšlo

nekoliko pogledat na pogorišče, toda ni bilo mogoče blizu priti, ker prevelika vročina tega ni dopuščala. Druzega dné povznašal se je čad in dim nizko v ozračji, da človek človeka za malo korakov oddaljenosti ni mogel vzpoznati. Po noči pako jelo je deževati in kmalu potem liti, kakor ploha. Možno, da je požar sam pregrevši ozračje bil vzrok vpadanju oblakov, a poleg tega bila je sedaj baš vzpomladna dôba, ko ob bregovih rek Mississipija, Arkansasa in Rudeče reke navadno močno dežuje. K temu dopomorejo mnogo tudi sopari vod, kateri v Arkansasu pokrivajo nalik blatu mala jezera in potoke, kateri naraščajo vzpomladi, ko se sneg na visokih gorah taja. Vsa frata se je razmočila in promenila polagoma v velikansko kalužo. Ljudjé po céle dni od dežja premočeni, počeli so bolehati. Nekateri so zapustili naselišče, hrepeneč priti v Claresville, toda vrnoli so se nazaj s poročilom, da je reka narasla in da ni mogoče črez njo priti. Položje naselnikov postajalo je čedalje strašnejše, kajti od njih prihoda tu sem minol je vže mesec, živež je pobajal in novega si iz Claresvilla ni bilo mogoče dovažati. Jedino Lovretu in Marici je manje pretil glad, ker bedela je nad njima močna roka Črnega Orlika. Dan

na dan jima je donašal zverjadi, katero je bodisi nastreljal ali v zanjke nalovil; nad stenami bajtice, kder je Lovro ležal, razpel je Orlik svojo plabto, da bi takó očeval starega in Marico dežja. In ona sta to njegovo pomoč, katero jima je skoro vsiljeval, morala vzprejemati, ker v zameno ni zahteval družega, nego Maričino roko.

„Kaj, sem mari res le jaz jedina na svetu?“ — tarnala je deklina — „idi, ter najdi si drugo, kakor tudi jaz ljubim družega.“

Toda Orlik je odgovoril: „Ako bi tudi šel na kraj sveta, druge takošne ne najdem. Ti si zá-me jedina na svetu in moraš tudi moja biti. Kaj počneš, ako ti oče umré? Prideš k meni, sama prideš, in jaz te pograbim, kakor orel jaguje, zanesem te v les, toda ne požrem te, kakor on! Ti si moja, moja jedina! Kdo bi si drzno! protiviti se meni? Koga se jaz bojim? Naj pride sem tvoj Jakob, naj pride: jaz bi to rad videl!“

O Lovretu izrekel je Orlik resnico. Ta ubogi starec bolehal je čedalje huje, včasih se ga je polastila vročnica in govoril je o svojih grehah, o Lipnici in o tem, da mu Bog vže več ne dopusti še jedenkrat tjakaj pogledati. Marica točila je solze — nad njim in nad seboj. To, kar

jej je Orlik obečal, — da se vrne ž njo, ako mu podá roko — če treba tudi v Lipnico, bila je za njo večja britkost, nego tolažba. Vrnoti se v Lipnico, kder je bival Jakob, toda vrnoti se — njemu otujena! Ne, ne! Rajši hoče tû umreti, tukaj — pod prvim drevesom. Mislila je, da se takó tudi zgodi.

Mej tem je čakal nasebine še drug udarec.

Vedno huje in huje je lil dež. Jedenkrat po noči, ko je odšel Orlik po svoje navadi v les, razlegal se je v taborji presunljivi krik: „Voda! Voda!“ In ko so se ljudjé probudili iz sna, zagledali so v temi, dokler je okó segalo, vso ravnino okrog sebe pod vodo od vetra razburjeno. Slaba in temotna nočna svitloba lesketala se je, kakor jeklo v lomečih se, vzburjenih valovih. Od té strani, kder so stali panji in pogorišče, bil je slišati šum in pritok novih valov, gonečih se sem v divjem prôdu. V taborji nastal je grozen krič. Žene in otroci plezali so na vozove, možje pak so bežali, kar so moči dopuščale k zapadnej strani frate, kder še drevesa niso bila posekana. Voda jim je segala vže skoraj do kolen, a še neprestano rasla. Šum iz lesa se je vedno množil, spojivši se s prestrašenim krikom, klicanjem imen in

prošnjami o pomoč. Kmalu potem je tudi zverjad jela begati pred prodom valov. tekaje preplašena sem ter tja. Bilo je videti, da postaja okrutnost prôdu neprestano večja. Ovece so tû in tam vže plavale in žalostno bleketaje klicale na pomoč, dokler niso izginole odnesene v nasprotno stran. Dež je lil, kakor iz vedra, in vsaka minuta je grozila z večjo in večjo nevarnostjo. Oddaljeni popreje šum izpremenil se je v ogromen brušč in jek razburjenih valov. Vozovi so se pod vsakim navalom stresali. Očividno je bilo, da to ni bil običajni pritok dežja, nego da je nedvomno reka Arkansas in njeni mnogoštevilni pritoki provzročila povodenj. Bil je to potop: drevesa so se izruvala s koreninami, tramovje se lomilo, nastala groza, razjarjenje življev, tema, smrt.

Jeden od voz, stoječ najbližje pri pogorišči, se je prevrnil. Na v sreč segajoči krič v njem se nahajajočih žen: „Pomoč!“ skočilo je nekoliko mož od dreves, toda valovi so zgnjetli branitelje, zlili se nad njimi in odnesli jih v les, v pogin. Na drugih vozovih lezli so vže na platnene strehe. Dež je lil neprestano, tudi tema je padala vedno nižje in nižje na to zamračeno loko. Hipoma je plul mimo tram, na katerim je bila sedaj nad,

sedaj pod vodo opaziti poginjajoča človeška postava, včasih se je prikazala kaka žival ali zopet človek, včasih se prikazala na površji vode roka in zopet izginola pod vodo — na veke. Rastoči trušč vode ogluševal je vse, tudi tulenje toneče zverjadi in klice: „Jezus Marija! Jezus Marija!“ Na loki so se delali vrtinci in vodne propasti, vozovi so ginoli. . .

A Lovro in Marica? Pod bajtice, v katerej je stari kmet pod Orlikovo plahto ležal, ohranil ju je v tem hipu, kajti vzplaval je, kakor splav. Valovi so ga vrtili naokrog po frati noseč ga dalje k lesu in udarili tamo ž njim ob jedno in drugo drevó in porinoli ga konči v strugo potoka, nesli ga dalje v temo. Deklina klečé pri starem očetu, dvigala je svoje roke k nebu in prosila za pomoč, a v odgovor so jej bili le trpki udarci valóv od vetra razburjenih . . . Vže se je bila streha zrušila . . . in ves ta splav zamogel se je razbiti v prvem trenutku; kajti pred njim in za njim valila so se debla zrušenih dreves, katera so ga zamogla bodisi ali potopiti, ali prevreči. . .

Konečno se je zapletel ta splav mej veje necega drevesa, kateremu so zgolj vrhovi moleli iz vode in v tem hipu se je oglasil raz onega drevesa človeški glas:

„Vzemita karabin in pojdita na drugo stran, da se splav ne prevrne, ko skočim!...“

Komaj sta Lovro in Marica to storila, skočila je nekaka postava raz veje na splav.

Bil je to Orlik.

„Marica,“ rekel je, „kakor sem ti vže rekel, ne zapustim te, Bog mi je priča, jaz vaju tudi iz te povodnji rešim!“

Pri tih besedah odsekal je sè sekiro, katero je imel seboj, vejo z drevesa in v trenutku jo obtesal, na kar je odrinol splav raz vej in začel veslati.

Ko so prišli na pravo rečišče potoka, plavali so s hitrostjo bliska; kamo? — niso vedeli, toda plavali so. Orlik je sedaj pa sedaj odstranjeval debla, veje ali zavračal splav, da bi se izognil drevesom na potu stoječim. Njegove velikanske moči so neprestano rasle. Njegovo okó je vkljub zavladavšej temi opazilo še vedno pravi čas in vsako nevarnost. Minola je ura za uro. Vsak drug bi bil vže omahnol od truda a na njem ni bilo videti utrujenosti. Proti jutru stoprv došli so iz lesa, kder vže nobenega drevesnega vršiča več zapazili niso. Vsled tega bila je vsa okolica nalik velikemu morju. Podvojeni prôdi žolte in penaste vode drvili so se s hrupom po pusteji ra-

váni. Mej tem se je vže močno danilo. Orlik, videč, da ni nobenega drevesa blizu, prenehal je za trenotek veslati in obrnol se k Marici, rekoč: „Moja si sedaj, ker sem te iztrgal smrti iz naročja!“

Njegova glava bila je odkrita, obličje mokro od znoja in zarudelo od napora, da, po boji z valovi skoraj ognjeno, imelo je tak izraz moči, da se Marica denes prvokrat ni drznola mu odgovoriti, da je vže drugemu obljubila.

„Marica,“ rekel je nežno Orlik, „Marica moja prisrčna!“

„Kamo plujemo?“ je vprašala, hoteča spraviti govorico na druge stvari.

„Kaj mi mar za to! Samo da sem tū pri tebi... s teboj... ljubljena!“

„Veslaj, dokler nam še smrt preti!“

Orlik začel je vnovič veslati. Mej tem je bilo Lovretu neprestano hujše. Včasih se ga je polastila vročnica, včasih ga popuščala, toda neprestano je slabel. Njegovemu staremu utrujenemu telesu bilo je tih muk vže preveč. Bližal se je konec, zanj veliko vpokojenje, velika olajšava. Okolo pol dneva se je probudil iz nezavesti in šepetal:

„Marica, jaz jutrajšnega dneva vže več ne dočakam. Ah, hčerka moja, da ne bi bil nikdar

iz Lipnice odšel in tebe od tamkaj ne odvel! Ali Bog je usmiljen. Pretrpel sem vsled tega veliko in nemara mi moje grehe odpusti. Zagrebita me, ako bodeta zamogla, a tebe naj Orlik spremi k staremu gospodu v Novi Jork. Dober gospod je to, on se te usmili, da ti popotnino in ti se vrneš v Lipnico. Jaz se tjakaj vže več ne vrnem. O Bog, usmiljeni Bog! dopusti vsaj mojej duši, da bi kakor ptica zamogla tjakaj poleteti in si Lipnico ogledati!“

V tem se ga je polastila vročnica, začel je blešati.

„Pod Tvojo obrambo bežim, o sveta Bogorodica!“

Pa je naglo zakričal: „Ne vrzita me v vodo vsaj nisem pes! . . .“ Nato se je očitvidno vzpomnil, kakó je hotel Marico utopiti, ker vnovič je klical: „Dete moje, dete moje, odpusti mi! Odpusti!“

Ubožica ležala je pri njegovem vzglavju in plakala. Orlik je veslal a solze so mu stiskale grlo.

Proti večeru se je vzjasnilo. Solnee se je še pred zahodom prikazalo na potopljeno pokrajino in odbijalo se v vodi v dolgem, pozlačenem povesmu. Stari je počel umirati.

Bog se ga je usmilil in mu dal lahko smrt. S početka je ponavljal sè žalostnim glasom: „Odšel sem iz Poljske, iz domače zemlje . . .“ ali pri navalu vročnice se mu je zdelo, da se domov vrača. Zdelo se mu je, da mu je štari gospod v Novem Jorku dal denarja za potovanje in za plačilo zemljišča, in da se vračata nazaj

obá, on in Marica. Videlo mu se je, da sta na morji. da parnik ide po dnevu in po noči, in da mornarji prepevajo. Potem vidi pristajo v Hamburgu. iz katere se je podal nekdaž na morje, različna mesta vrsté se mu pred očmi, nemška govorica mu doni v ušesih, toda vlak letí ž njim dalje naprej in Lovro čuti, da se bliža domačiji. Kaka radost napolnuje njegove prsi! drugo ozračje, drug mil vetrič pihlja mu sem od rojstvenega kraja... Kaj je to? Meja. V njegovem nesrečnem srci bíje kakor kladivo... Vozite dalje! Bog, o Bog! Ah, to so vže polja in grude Poljakov... sivkaste hišice in cerkve!... Tamkaj kmet v sivej čapki koraka za plugom... Pa steza k njemu iz vagona roke... Dalje ne zamore govoriti. Voz ide neprestano naprej. Kaj je pa to? Mesto Przyrubel in za Przyrublom je vže Lipnica. Ideta obá — on in Marica — po cesti in obá plačeta. Vspomlad je. Priroda se razevita. Hrošči bucé v ozračji... V Przyrubli zvoní „Ave Marijo“... Jezus! Jezus! Še čez ta holmec: a tamo pri tem križi stoji vže mejnik — to je lipniška meja. In ona ne hodita več... letita, letita kakor bi imela krila... vže sta na griči, pri križi, pri mejniku... Kmet se vrže na tlá, raduje se nad srečo, poljublja zemljo, pleza po kolenih kè križu, objema ga in vže je v Lipnici. Dà, dà! Vže je v Lipnici, kajti mrtvo njegovo teló počiva vsredi splava a duša je odletela tjakaj, kder je čaka sreča in večni mir...

Zastonj kliče nad njim dekle: „Oče, oče!“

Nesrečna Marica! vže se več ne povrne k tebi. Njemu je dobro v Lipnici.

Nastala je noč. Orliku opal je vže drog iz roke, veslanje ga je utrudilo in oglašal se je glad. Marica, klečé pri mrličí, molila je s pretrganím glasom Očenaše — a naokrog je bila po vsem obzoru videti zgolj voda.

Priplula sta v rečišče neke večje reke, kajti prôd začel je splav vnovič hitreje nositi. Ni bilo več mogoče ž njim vladati. Mogoče, da so bili tudi le vrtinci, ki so se drvili nad prepadi stepe, ker često jih je zavrtilo. Orlik je vže čutil, da ga močí zapuščajo, a v tem je naglo poskočil na noge in zakričal: „Za rane Kristusove! Jaz vidim luč!“ Marica je pogledala na ono stran, na katero je Orlik z roko pokazal. In v resnici se je bliskalo nekaj v daljavi, kakor ogenj, čegar zarja se je odbijala v vodi.

„To je ladja iz Claresvilla!“ — zaklical je naglo Orlik. „Yankeeji*) so jo poslali na pomoč. Le da bi naju ne zgrešili! Marica, jaz te ohranim. Hoop! Hoop!“

V tem se je zopet poprijel vesla sê vso močjo. Ogenjček pred očmi jima je rastel in v njegovej luči se je videval dotični predmet kot velika ladija. Bila je sicer še močno oddaljena, toda bližala se je... Črez nekaj časa je opazil Orlik, da ladija ne ide naprej.

*) Amerikanci.

V tem sta priplula v velik in širok prôd, porivajoč ju v nasprotno stran od ladje.

Naglo se je strlo tudi veslo v Orlikovej roci.

Bila sta brez vesla. Prôd ju je odnašal neprestano dalje, svetloba se je zgubljala. Na srečo zadel je splav čez četrto ure ob drevo, ki je stalo tu v samoti in takó sta obvisela ob njegovih vejah.

Začela sta klicati na pomoč, toda vodni šum je ogluševal njune glasove.

„Vstrelim,“ — rekel je Orlik — „in oni ugledajo svetlobo, zaslišijo pok.“

In komaj si je to domislil in izrekel, vže je dvignol nakvišku karabin, a namestu strela začul se je gluhi klopot petelina ob ponvico. Prah se je bil premočil.

Orlik je pal na splav. Ni ga bilo več svéta, ni bilo pomoči. Ležal je trenotek kakor mrtev, potem pak se dvignol in rekel: „Marica... drugo deklino bi bil vže davno z njeno voljo ali proti njenej volji vzal in v les zanesel. Mislil sem tudi s teboj takó storiti, toda nisem si drznol, ker sem te ljubil. Hodil sem kakor volk samotni po svetu, ljudjé so me se bali, a jaz sem se bal, jaz se strašil tebe... Marica, ti si me najbrže očarala! Ker me vender ne moreš ljubiti, je zá-me smrt najboljša. Ali te toraj rešim, ali pa sam poginem. a če poginem, pa pomoli, ljubljena, zá-me vsaj Očenaš!... Kaj sem ti storil?... Vsaj ti vender nisem nič zakrivil!...

Ah, Marica, Marica! Bodi zdrava, ljubezen moja, solnce moje! . . .“

A predno si je zamogla domisliti, kaj hoče storiti, vrgel se je v vodo in začel plavati. Hipoma je zapazila v temi njegovo glavo in roke, razgrebajoče vodo v prôdu — a Orlik je bil izvrsten plavač. Brzo jej je izginol izpred očíj. Močan prôd vode oviral ga je v gibanji, kakor da ga nekaj o tilnik tišči, toda izmotal se je vedno in se poganjal naprej. Ako bi se bil zamogel izogniti prôdu, ako bi nemara prišel na drug prôd — gotovo bi bil došel k cilju. Ali takó se jè pomikal vkljub vsim nadčloveškim silam le polagoma naprej. Gosti rumenkasti valovi metali so mu često pene v očí, a on je vselej krepko dvignol glavo, nabral sape, uprl očí v daljavo, da bi videl, kde se nahaja ladja z lučjo. Včasih ga je kak večji val vrgel nazaj, včasih povznesel nakvišku; oddihaval se je čedalje težavnejše, čutil je vže, da mu noge slabé. Pomislil si je: „Ne priplavam!“ toda šepetalo mu je nekaj v uho, kakor glas Maričin: „Reši me!“ in tû je vnovič začel obupno grebsti z rokami razburjeno vodo. Obličje mu je bilo uznojeno, usta je zalivala voda, očí so se divje izbulile . . . Ko bi se vrnil, znabiti bi še po prôdu k splavu priplul, toda on na to ni mislil, ker svetloba ladje se mu je neprestano bližala . . . In resnično pomikala se je [tudi ladja k njemu, nošena po ravno tem prôdu, proti kateremu je on plaval, s katerim se boril. Naglo je začutil, da so

mu noge odrevenele . . . Še nekoliko obupnih pre-
gibov . . . ladja je bila vže blizu! . . .

„Pomoč! Pomoč! . . .“

Poslednjo besedo udušila je v njem vže voda,
ki se mu je zalila v grlo. Ponoril se je. Valovi
so se mu zlili čez glavo. Ladja je bila vže tukaj.
Vže sliši škrapotanje in pljuskanje vesel ob vodo ;
poslednjič še napne svoj glas in kliče na pomoč . . .
Slišali so ga, kajti pljuskanje vesel je postalo hit-
rejše. Toda Orlik se je potopil vnovič. Pograbil
ga je močan vrtinec . . . Črez trenotek se je prika-
zalo še telo na valovih, potem se je samo jedna
roka še povznašala nad vodo, nato druga in napo-
sled je izginol v kopelji . . .

Mej tem je Marica sama na splavu z mrtvim
očetom začudeno zrla na oddaljeno luč . . .

Prôd je nesel svetlobo k njej . . . Vže je vgle-
dala ladjo z nekolikimi vesli, ki so se pri blesku
ognja gibali kakor rudeče noge velikega hrošča.
Marica je počela obupno kričati.

„Hej, Smith!“ — oglasil se je angleški nek
glas. „Naj me obesijo, ako ne čujem klica na pomoč
in evo, ravnokar ga zopet slišim.“

Črez trenotek prenesle so močne roke Marico v
čoln, toda Orlika v tem čolnu ni bilo . . .

Črez dva meseca potem izšla je Marica iz
bolnice v Little-Rocku in za denarje, ki so jih
dobri ljudjé nabrali, se je popeljala v Novi-Jork.
Toda tih novcev ni bilo dosti. Nekoliko pota mo-
rala je storiti peš, v nadalje pa je, naučivši se

vže nekoliko angleški, izprosila si pri kondukterjih, da so jo jemali seboj zastoj. Mnogo ljudij se je usmililo te nesrečne, bolehbne, slabotne dekline z velikimi modrimi očmi, bolj podobne vže senci nego človeškej postavi; mnogo se jih je usmililo beračice, proseče sè solzami milosrdja. Ljudjé je niso vže proganjali takó, kot življenje in njega osoda. Kaj bi si imela v tem ameriškem vrtinci, v tem ogromnem „businessu“ začeti poljska cvetka lipniška? Kakó si najti svéta? Tamošnji voz je moral preiti črez njo, moral raniti njeno nežno teló, kakor vsak voz ide preko cvetke, katera mu stoji na potu . . .

Shujšana, vsa se tresóča od utrujenosti, potegnola je za zvonec v Water Streetu v Novem-Jorku: iskala je Marica tamo pomoči pri starem gospodu, ki je bil rodom od Poznanja . . .

Odprl jej je nek neznan ptuj človek.

„Je-li gospod Zlatopoljski domá?”

„Kdo pa je to?”

„Stari gospod.“ In pokazala je listek.

„Je umrl.“

„Umrl? In sin? — Gospod Viljem?”

„Je odšel.“

„A gospodičina Ivanka?”

„Je odšla.“

Vrata so se pred njo zaprla. Usela se je na prag in začela plakati. Bila je zopet v Novem-Jorku, sama, brez pomoči, brez obrambe, brez denarja, udana v božjo voljo.

Ali naj tukaj ostane? Ne, nikakor! Pojde k pristaji, pade nemškim kapitanom k nogam in prosi jih, da naj jo vzemo seboj; ako se je usmilijo, preide v Evropo ter se preberači skozi Nemško in vrne v Lipnico. Tamo je njen Jakob. Ona razven njega vže nikogar nima na tem širokem svetu. In ako je vže k sebi ne pritisne, ako je na njo pozabil ter jo odrine od sebe, umré vsaj blizu njega... Šla je v pristajo in pala k nogam nemških kapitanov... Bili bi jo vzeli, kajti da bi bila le nekoliko ozdravela, bila bi zala deklina. Oni bi jo radi vzeli, ali kakó? Zakon jim tega ne dovoljuje. In pa še... pohujšanje iz tega?!... Naj jim toraj dá pokoja!...

Deklina je hojevala spat na ono pomostje, na katerem sta spala z očetom takrat... v onej pomenljivej noči, ko jo je hotel utopiti... Hranila se je s tem, kar je izmetavala vođa na breg, kakor sta se bila v Novem-Jorku vže takrat z očetom hranila. Na srečo bilo je leto... toplo... Vsak dan, komaj da se je razdanilo, hojevala je k nemškim kapitanom prosit usmiljenja, toda slednji dan vedno — zastonj. Imela je resnično veliko potrpežljivost. Mej tem so jo zapuščale moči. Čutila je, da ako ne odide kar najpreje, umré, kakor vsi óni, na katere jo je doslej bēda vezala.

Jedenkrat zarano privlekla se je vsa onemogla in osvedočena, da je to poslednjikrat, k pristaji, ker ni se nadejala več juteršnjega dneva ućakati. Sklenola je, ne več prositi, nego zlezti na prvo

ladjo, ki odide v Evropo, da se tamo nekde skrije... In ko ladija vže odrine, ter jo najdejo, vsaj je vender v vodo ne vržejo, in če jo tudi vržejo — kaj za to?! Bilo jej je to vže vse jedno, kakó umreti, ako vže umreti mora...

Toda v pristaji, na pomostji, vodečem na ladjo, pazili so ostro na prišlece in takó jo je stražnik odpahol koj pri prvem poskusu. Usela se je toraj na kol pri vodi in zdelo se jej je, da se je polastuje vročnica... Počela se je nasmihavati... nekaj šepetati...

„Vsaj sem ta gospica jaz, Jakob, in obljubo sem ti održala. Kaj me mari ne poznaš?“

Nesrečnica ni dobila vročnice, pač pa je zblaznela. Od tega dné prihajala je dan za dnevom k pristaji — iskat — Jakoba. Ljudjé so se je vže privadili, dajali jej miloščine. Ona se je pokorno zahvaljevala, smehljaje se kakor dete... To je trajalo dva meseca.

Jedenkrat pak ni prišla k pristaji in od te dôbe je nihče več ni videl...

Samo policijske novine prinesle so drugi dan poročilo, da se je pri bregu pristaje našlo mrtvo truplo dekleta neznanega imena in pokolenja.

